

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și al Institutului European din România (www.ier.ro). Permiseunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and the European Institute of Romania (www.ier.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Secția întâi

CAUZA BOURDOV ÎMPOTRIVA RUSIEI (NR. 2)

(Cererea nr. 33509/04)

Hotărâre

Strasbourg

15 ianuarie 2009

Definitivă

04/05/2009

Această hotărâre poate suferi modificări de formă.

În cauza Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2),

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția întâi), reunită într-o cameră compusă din Christos Rozakis, *președinte*, Anatoly Kovler, Elisabeth Steiner, Dean Spielmann, Sverre Erik Jebens, Giorgio Malinverni, George Nicolaou, *judcători*, și André Wampach, *grefier adjunct de secție*,

după ce a deliberat în camera de consiliu, la 16 decembrie 2008,
pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

Procedura

1. La originea cauzei se află cererea nr. 33509/04 îndreptată împotriva Federației Ruse, prin care un resortisant al acestui stat, domnul Anatoli Tikhonovitch Bourdov („reclamantul”), a sesizat Curtea la 15 iulie 2004 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („convenția”).

2. Guvernul rus („Guvernul”) a fost reprezentat inițial de către doamna V. Milinchuk, la vremea respectivă reprezentanta Federației Ruse la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, apoi de către domnul G. Matyushkin, reprezentantul Federației Ruse la Curte.

3. Invocând art. 6 din convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1 la convenție, domnul Bourdov s-a plâns în cererea sa de neexecutarea, de către autorități, a hotărârilor judecătorești definitive pronunțate în favoarea sa de instanțele naționale.

4. La 22 noiembrie 2007, președintele Secției întâi a decis să comunice Guvernului capetele de cerere formulate de reclamant. În conformitate cu art. 29 § 3 din convenție, acesta a hotărât, de asemenea, că admisibilitatea și fondul cauzei vor fi examinate împreună.

5. La 3 iulie 2008, Camera a hotărât, pe de o parte, să examineze cu prioritate cauza, în conformitate cu posibilitatea prevăzută la art. 41 din Regulamentul Curții, iar pe de altă parte, să invite părțile să prezinte în scris observații suplimentare privind cererea, în conformitate cu art. 54 § 2 lit. c) din regulament. De altfel, Camera a decis să informeze părțile că analizează oportunitatea aplicării procedurii hotărârii-pilot în prezenta cauză [a se vedea *Broniowski împotriva Poloniei* (MC), nr. 31443/96, pct. 189-194, CEDO 2004-V și dispozitivul acesteia, precum și *Hutten-Czapska împotriva Poloniei* (MC), nr. 35014/97, pct. 231-239, CEDO 2006-VIII și dispozitivul acesteia]. Reclamantul și Guvernul au depus observații suplimentare la 11 august 2008 și, respectiv, 26 septembrie 2008.

În fapt

I. Circumstanțele cauzei

6. Reclamantul s-a născut în 1952 și locuiește în Chakhty, în regiunea Rostov-pe-Don (Federația Rusă).

7. La 1 octombrie 1986, acesta a fost chemat de autoritățile militare să participe la operațiunile de urgență efectuate la locul catastrofei de la centrala nucleară din Cernobîl. Acesta a participat la operațiuni până la 11 ianuarie 1987 și, în consecință, a fost expus din plin emisiilor radioactive. Ca urmare a acestui fapt, are dreptul la diverse indemnizații sociale.

8. Considerând că autoritățile de stat competente nu îi acordau aceste despăgubiri nici în cuantumul corespunzător și nici în termenul dorit, reclamantul le-a dat în judecată în fața instanțelor naționale de mai multe ori începând din 1997. Acestea din urmă i-au dat câștig de cauză în mod repetat, însă unele dintre hotărârile acestora au rămas neexecutate pe parcursul unor intervale de timp variabile.

A. Hotărârea pronunțată de Curte la 7 mai 2002 în cauza *Bourdov împotriva Rusiei* și evenimentele ulterioare

1. Constatările Curții

9. Într-o primă cerere (nr. 59498/00), prin care a sesizat Curtea la 20 martie 2000, reclamantul s-a plâns deja de neexecutarea unor hotărâri judecătorești interne. În hotărârea din 7 mai 2002, Curtea a constatat că hotărârile pronunțate de Tribunalul municipal Chakhty („tribunalul municipal”) la 3 martie 1997, 21 mai 1999 și 9 martie 2000 au rămas neexecutate, în tot sau în parte, cel puțin până la 5 martie 2001, dată la care Ministerul Finanțelor a decis să plătească reclamantului în totalitate restul sumelor datorate acestuia. Prin urmare, Curtea a concluzionat că, dat fiind că timp de mai mulți ani autoritățile au omis să ia măsurile necesare pentru a se conforma hotărârilor respective, acestea au încălcat art. 6 din convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1 la convenție (*Bourdov împotriva Rusiei*, nr. 59498/00, pct. 37-38, CEDO 2002-III).

2. Rezoluția ResDH(2004)85 a Comitetului de Miniștri privind hotărârea pronunțată de Curte la 7 mai 2002

10. Conform dispozițiilor art. 46 § 2 din convenție, Comitetul de Miniștri a fost sesizat în privința hotărârii din 7 mai 2002 pentru a supraveghea executarea acesteia. Acesta a solicitat Guvernului să îl informeze despre măsurile luate în urma acestei hotărâri, având în vedere obligația Federației Ruse de a se conforma hotărârii în temeiul art. 46 § 1 din convenție. La 22 decembrie 2004, Comitetul de Miniștri a adoptat Rezoluția ResDH(2004)85 cu privire la această cauză. Măsurile luate de autoritățile ruse au fost rezumate astfel de către Guvern în anexa la rezoluție:

„Referitor la măsurile de ordin individual, sumele datorate în baza hotărârilor judecătorești interne au fost plătite reclamantului la 5 martie 2001 [...] Prin urmare, o nouă indexare a alocației lunare a fost stabilită de Tribunalul municipal Chakhty la 11 iulie 2003 (hotărâre rămasă definitivă la 1 octombrie 2003). Organismele de asigurări sociale se conformează în continuare hotărârilor judecătorești interne plătiind periodic reclamantului sumele care i-au fost acordate de către instanță.

De asemenea, autoritățile ruse au adoptat următoarele măsuri cu caracter general pentru a se conforma hotărârii Curții Europene.

a) Soluționarea cauzelor similare

Mai întâi, guvernul a plătit arieratele acumulate ca urmare a neexecutării (precum în prezenta cauză) a hotărârilor interne care dispuneau plata unor indemnizații și alocații victimelor de la Cernobîl aflate în aceeași situație cu reclamantul (în total 284,6 milioane de ruble au fost plătite în perioada ianuarie-octombrie 2002).

Autoritățile au executat ale 5 128 de hotărâri interne privind indexarea alocațiilor acordate victimelor de la Cernobîl.

De asemenea, Guvernul a îmbunătățit procedurile bugetare pentru a putea aloca organismelor de asigurări sociale fondurile necesare (s-au alocat 2 152 071 000 ruble pentru 2003, 2 538 280 500 ruble pentru 2004 și 2 622 335 000 pentru 2005), astfel încât să li se dea posibilitatea de a se achita de obligațiile financiare ce decurg din hotărâri similare [...]

b) Noul sistem de indexare instituit prin legislație

Referitor la obligația de a indexa periodic sumele acordate de către instanțele interne, legislația în vigoare la vremea respectivă impunea indexarea alocațiilor în baza indicelui costului vieții. Prin decizia din 19 iunie 2002, Curtea Constituțională a declarat respectivele dispoziții legislative neconstituționale, în măsura în care consacrau un sistem lipsit de claritate și previzibilitate; în decizie, Curtea Constituțională a făcut trimitere în special la concluziile formulate de Curtea Europeană în hotărârea Bourdov. În consecință, la 2 aprilie 2004, Parlamentul rus a modificat legislația privind protecția socială a victimelor de la Cernobîl. Noua lege, intrată în vigoare la 29 aprilie 2004, prevede un nou sistem de indexare a alocațiilor, care se bazează pe rata inflației folosită la calcularea bugetului federal pentru exercițiul următor.

c) Publicarea și difuzarea hotărârii

Hotărârea pronunțată de Curtea Europeană în cauza Bourdov a fost publicată în *Rossijskaia Gazeta* (la 4 iulie 2002), publicația periodică oficială principală în care se publică toate actele cu putere de lege ale Federației Ruse și care se difuzează în mare măsură la aproape toate autoritățile. Hotărârea a fost publicată, de asemenea, în unele reviste juridice rusești și apare în baze de date de pe Internet; aceasta poate fi consultată așadar cu ușurință de către autoritățile publice și populație.

d) Concluzie

Având în vedere cele de mai sus, Guvernul rus consideră că măsurile adoptate în urma acestei hotărâri vor evita ca alte persoane aflate în aceeași situație ca reclamantul să fie victime ale unor încălcări similare; acesta consideră așadar că, în speță, Federația Rusă s-a achitat de obligațiile care îi revin în temeiul art. 46 § 1 din convenție.

Potrivit Guvernului, măsurile adoptate constituie totodată o etapă importantă în calea reglementării problemei mai generale a neexecutării hotărârilor pronunțate de instanțele interne în domenii diferite, problemă care a fost scoasă în evidență mai ales prin alte cereri îndreptate împotriva Federației Ruse și adresate Curții. Guvernul continuă să adopte dispoziții pentru rezolvarea acestei probleme, mai ales în cadrul executării, sub supravegherea Comitetului, a altor hotărâri ale Curții Europene.”

11. Comitetul de Miniștri a constatat că, la 16 iulie 2002, în termenul stabilit, Guvernul a plătit reclamantului suma care i-a fost acordată cu titlu de reparație echitabilă prin hotărârea din 7 mai 2002. În plus, acesta a indicat în special măsurile luate cu privire la persoanele aflate într-o situație similară cu a reclamantului. Ținând seama de toate măsurile respective, acesta a concluzionat că și-a îndeplinit sarcinile de la art. 46 § 2 din convenție în prezenta cauză. Cu toate acestea, a reamintit că problema mai generală a neexecutării hotărârilor judecătorești interne în Federația Rusă făcea obiectul, sub supravegherea sa, în cadrul altor cauze pendinte, al unei examinări de către autorități.

B. Executarea noilor hotărâri interne în favoarea reclamantului

1. Hotărârea pronunțată de tribunalul municipal la 17 aprilie 2003

12. Prin hotărârea din 17 aprilie 2003, pronunțată în temeiul art. 28 din Codul de procedură civilă, tribunalul municipal a obligat Direcția de Muncă și Dezvoltare Socială (*Управление труда и социального развития*) din Chakhty să îi plătească reclamantului 15 984,80 ruble rusești (RUB) pentru întârzierile la indexarea indemnizațiilor sale. Prin hotărârea din 9 iulie 2003, Curtea Regională Rostov a confirmat această hotărâre, care a rămas definitivă la aceeași dată.

13. Între 2003 și 2005, reclamantul a transmis titlul executoriu, succesiv, autorității pârâte, executorilor, Trezoreriei publice federale și din nou autorității pârâte. La 19 august 2005, suma acordată de instanță a fost virată în contul bancar al reclamantului.

2. Hotărârea pronunțată de tribunalul municipal la 4 decembrie 2003

14. Prin hotărârea din 4 decembrie 2003, tribunalul municipal a obligat Biroul de Muncă și Dezvoltare Socială din Chakhty, în temeiul Legii din 1998 (nr. 125-ФЗ) privind asigurările sociale obligatorii, să îi plătească reclamantului 68 463,54 RUB cu titlu de dobânzi moratorii pentru plățile efectuate cu întârziere între 1999 și 2001. Acesta nu a atacat hotărârea respectivă, care a rămas definitivă la 15 decembrie 2003.

15. Reclamantul afirmă că a comunicat titlul executoriu autorității pârâte la aceeași dată. La o dată neprecizată, actul a fost trimis biroului executorilor judecătorești din Chakhty. Prin decizia din 30 iunie 2004, acesta din urmă a declarat imposibilitatea de a executa hotărârea în litigiu pe motiv că bunurile autorității debitoare nu puteau fi executate silit.

16. La 14 noiembrie 2005, tribunalul municipal a admis o cerere, formulată de autoritatea pârâtă, de rectificare a unei erori de calcul și a stabilit suma alocată la 68 308,42 RUB. La 9 martie 2006, tribunalul a admis o altă cerere de rectificare, formulată de această dată de către reclamant, și a obligat autoritatea pârâtă să îi plătească acestuia 108 251,95 RUB. La 18 octombrie 2006, autoritățile au plătit reclamantului această ultimă sumă.

3. Hotărârea pronunțată de tribunalul municipal la 24 martie 2006

17. La 24 martie 2006, tribunalul municipal a dispus ca Direcția de Muncă și Dezvoltare Socială din Chakhty să indexeze retroactiv, de la 1 ianuarie 2006, indemnizația lunară de subzistență datorată reclamantului. Instanța a stabilit cuantumul indemnizației la 1 183,73 RUB, de indexat în consecință, și a dispus să i se plătească reclamantului suma forfetară de 36 877,06 RUB ca despăgubire pentru insuficiența sumelor lunare plătite anterior. În plus, cuantumul indemnizației lunare pentru vătămarea sănătății datorată de autoritatea pârâtă reclamantului a fost stabilită retroactiv, de la 1 ianuarie 2006, la 1 972,92 RUB, de indexat în consecință. De asemenea, instanța a dispus ca autoritatea pârâtă să plătească reclamantului 4 980,24 RUB și 13 312,46 RUB pentru a compensa insuficiența cuantumului indemnizațiilor lunare de subzistență și, respectiv, pentru vătămarea sănătății, plătite între 2000 și 2005, precum și 1 652,35 RUB cu titlu de indexare a indemnizației pentru vătămarea sănătății. Prin hotărârea din 22 mai 2006, Curtea Regională Rostov a confirmat această hotărâre, care a rămas definitivă la aceeași dată.

18. La 20 iulie 2007, tribunalul municipal a rectificat o eroare de calcul în hotărârea pronunțată și a majorat de la 4 980,24 la 5 222,78 RUB una dintre sumele alocate inițial.

19. La 2 noiembrie 2006, hotărârea din 24 martie 2006 a fost executată în mare parte: contul bancar al reclamantului a fost creditat cu un total de 67 940,56 RUB. În schimb, Ministerul Finanțelor nu a majorat cuantumul lunare acordate, contrar dispozițiilor instanței, reclamantul continuând să încaseze indemnizații cu un cuantum mai mic. Prin

decizia din 1 iulie 2007, ministerul a decis indexarea cuantumurilor respective. La 17 august 2007, reclamantul a primit 9 112,26 RUB ca despăgubire pentru insuficiența sumelor lunare plătite până la data menționată.

4. Hotărârile pronunțate la 22 mai și 21 august 2007

20. Prin hotărârea din 22 mai 2007, tribunalul municipal a dispus ca Direcția de Muncă și Dezvoltare Socială din Chakhty să plătească reclamantului, de la 1 iunie 2007, o sumă indexabilă de 17 219,43 RUB pe lună cu titlu de indemnizație pentru vătămarea sănătății, precum și 188 566 RUB ca despăgubire pentru insuficiența sumelor lunare plătite anterior. Reclamantul nu a atacat hotărârea, care a rămas definitivă la 4 iunie 2007 și a fost executată la 5 decembrie 2007.

21. Prin hotărârea din 21 august 2007, tribunalul municipal a dispus ca Agenția Federală de Muncă și Ocuparea Forței de Muncă să plătească reclamantului 225 821,73 RUB ca despăgubire pentru unele întârzieri survenite între 2000 și 2007 la plata indemnizației pentru vătămarea sănătății. Reclamantul nu a atacat hotărârea, care a rămas definitivă la 3 septembrie 2007 și a fost executată la 3 decembrie 2007.

II. Elemente relevante din dreptul și practica interne

A. Executarea hotărârilor judecătorești interne

1. Legea privind căile de executare

22. Art. 9 din Legea federală din 21 iulie 1997 privind căile de executare (nr. 119-Φ3) în vigoare la vremea faptelor prevedea că executorul judecătoresc trebuie să acorde până la 5 zile pârâtului în cadrul procedurii executării pentru a se conforma de bună voie titlului executoriu. De asemenea, executorul trebuie să avertizeze persoana în cauză că nerespectarea termenului atrage după sine executarea silită. În temeiul art. 13 din lege, orice procedură de executare se încheie în termen de 2 luni de la primirea, de către executorul judecătoresc, a titlului executoriu.

2. Procedura executării speciale pentru hotărârile judecătorești pronunțate împotriva statului sau organismelor acestuia

23. Între 2001 și 2005, hotărârile judecătorești pronunțate împotriva autorităților publice erau executate de Ministerul Finanțelor conform unei proceduri speciale, instituite în special prin Decretul Guvernului nr. 143 din 22 februarie 2001, iar ulterior prin Decretul nr. 666 din 22 septembrie 2002 (pentru alte detalii, a se vedea *Pridatchenko și alții împotriva Rusiei*, nr. 2191/03, 3104/03, 16094/03 și 24486/03, 21 iunie 2007). Prin hotărârea din 14 iulie 2005 (nr. 8-IT), Curtea Constituțională a declarat neconstituționale anumite dispoziții de reglementare a procedurii speciale. În urma acestei hotărâri, Legea din 27 decembrie 2005 (nr. 197-Φ3) a introdus în Codul bugetar un capitol de modificare a procedurii. Potrivit noilor dispoziții, hotărârile trebuie executate de Trezoreria Publică Federală dacă au fost pronunțate împotriva unor persoane juridice finanțate din bugetul federal și de Ministerul Finanțelor dacă au fost pronunțate împotriva statului. În temeiul art. 242.2.6 din codul menționat, orice hotărâre se execută în termen de 3 luni de la data primirii documentelor necesare.

24. Alte proceduri speciale pentru plata indemnizațiilor sociale pentru persoanele expuse la emisii radioactive în contextul catastrofei de la Cernobil au fost instituite prin Legea nr. 1244-1 din 15 mai 1991, modificată ulterior de câteva ori, precum și prin Decretul Guvernului nr. 607 din 21 august 2001, nr. 73 din 14 februarie 2005 și nr. 872 din 30 decembrie 2006. Între 2002 și 2004, indemnizațiile pentru vătămarea sănătății au fost plătite de Ministerul

Muncii, în limita creditelor alocate pentru exercițiul fiscal în cauză. În 2005-2006, acestea au fost plătite de serviciile deconcentrate ale Agenției Federale de Muncă și Ocuparea Forței de Muncă; ulterior, în 2007-2008, au fost plătite chiar de această agenție, în baza registrelor comunicate de organisme de asigurări sociale și în limita creditelor bugetare alocate în acest scop.

3. Raportul Comisarului pentru Drepturile Omului din Federația Rusă

25. Raportul de activitate al Comisarului pentru Drepturile Omului din Federația Rusă din 2007 sublinia existența unei practici comune, în cadrul nu numai al societății, ci și al organelor statului, de a considera hotărârile judecătorești interne „recomandări fără caracter obligatoriu”. În raport se preciza că până și hotărârile Curții Constituționale se confruntă cu problema neexecutării. Potrivit raportului, problema a fost analizată între decembrie 2006 și martie 2007 în cadrul unor reuniuni speciale care au avut loc în cadrul tuturor instanțelor federale și la care au participat autorități regionale și reprezentanți ai administrației prezidențiale. S-a lansat ideea instituirii unui mecanism de filtrare, care să permită examinarea, la nivel național, a reclamațiilor formulate în baza convenției. Concluzia comisarului a fost că se impunea un efort concertat pentru eliminarea surselor problemei mai degrabă decât mulțumirea că se reduce numărul cererilor.

B. Căile de atac naționale în materie de neexecutare sau de întârziere a executării hotărârilor judecătorești interne

1. Dispoziții legale

a) Drept civil

26. Capitolul 25 din Codul de procedură civilă prevede o procedură pentru contestarea, în fața instanței, a acțiunii sau inacțiunii autorităților statului. Dacă instanța consideră capătul de cerere întemeiat, atunci obligă autoritatea în cauză să repare încălcarea sau neregula constatată (art. 258).

27. Art. 208 din Codul de procedură civilă prevede „indexarea” indemnizațiilor acordate de către instanță: aceasta poate, la cererea unei părți, să majoreze sumele pentru a fi în concordanță cu creșterea indicelui prețurilor de consum până la data plății efective a sumelor. În plus, partea debitoare poate fi obligată la plata unor dobânzi moratorii, precum și a altor sume pentru prejudiciul material cauzat eventual prin neîndeplinirea unei obligații pecuniare și folosirea unor fonduri aparținând altora (art. 395 din Codul civil).

28. Orice persoană vătămată prin acțiunea sau inacțiunea nelegală a statului, autorităților locale ori a agenților acestora trebuie să fie despăgubită de Trezoreria Publică Federală sau de unul dintre organisme de acest fel (art. 1069 din Codul civil). Prejudiciul suferit de orice persoană pe nedrept condamnată, urmărită penal, arestată preventiv sau arestată la domiciliu în așteptarea procesului trebuie reparat în mod integral, indiferent dacă a fost cauzat sau nu din culpa agenților statului în cauză, și în conformitate cu procedura prevăzută de lege (art. 1070 § 1 din Codul civil). Se acordă despăgubire pentru orice prejudiciu cauzat în cadrul administrării justiției dacă s-a stabilit culpa magistratului printr-o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare (art. 1070 § 2 din Codul civil).

29. Orice persoană care o lezează pe alta în materie de drepturi personale nepatrimoniale sau alte bunuri necorporale poate fi obligată de instanță la repararea prejudiciului moral cauzat (art. 151 și 1099 § 1). Prejudiciul moral cauzat printr-o atingere adusă drepturilor patrimoniale nu poate fi reparat decât în cazurile prevăzute de lege (art. 1099 § 2). Prejudiciul moral poate da naștere unei reparații în lipsa vinovăției autorului acestuia dacă este o urmare a

unei atingeri aduse vieții sau integrității fizice a victimei, a unei urmăriri penale contrare legii sau a difuzării unor informații false, precum și în alte cazuri prevăzute de lege (art. 1100).

b) Drept penal

30. Art. 315 din Codul penal prevede sancțiuni pentru agenții publici care persistă în nerespectarea unei hotărâri judecătorești care a dobândit autoritate de lucru judecat. Aceste sancțiuni includ în special amenda, suspendarea temporară, activități de interes general (*обязательные работы*) pe o durată maximă de 240 de ore sau lipsirea de libertate pe o durată maximă de 2 ani.

2. Hotărârea pronunțată de Curtea Constituțională la 25 ianuarie 2001

31. În hotărârea nr. 1-P din 25 ianuarie 2001, Curtea Constituțională a declarat constituțională stabilirea prin art. 1070 § 2 din Codul civil a unor condiții speciale pentru angajarea răspunderii statului pentru prejudiciile cauzate în cadrul administrării justiției. Aceasta a precizat însă că noțiunea „administrarea justiției” nu include toate actele unei proceduri judiciare, ci se limitează la cele ale instanței care judecă fondul cauzei. Celelalte acte judiciare – în principal cele cu caracter procedural – nu sunt cuprinse în această noțiune.

32. Răspunderea statului ca urmare a actelor judiciare sau a inacțiunii unui judecător – de exemplu în caz de neîndeplinire a obligației de a se pronunța în termen rezonabil – poate fi angajată chiar și atunci când judecătorul respectiv nu a fost sancționat pentru acel fapt printr-o condamnare penală definitivă. Curtea Constituțională a subliniat totuși că dreptul constituțional de a primi de la stat indemnizație pentru acest tip de prejudiciu nu este condiționat de stabilirea vinovăției personale a judecătorului. Orice persoană care a fost judecată de o instanță fără să i se respecte dreptul la un proces echitabil în sensul art. 6 din convenție trebuie să aibă posibilitatea de a obține reparația oricărui prejudiciu care i-ar fi putut fi cauzat.

33. Curtea Constituțională a considerat că era necesar ca Parlamentul să emită o lege pentru stabilirea condițiilor și a procedurii de reparație de către stat a prejudiciilor cauzate de acțiunea sau inacțiunea nelegală a unei instanțe sau a unui judecător și pentru stabilirea instanței competente *ratione materiae* și *ratione loci* pentru judecarea cauzelor de acest tip.

3. Decizia pronunțată de Curtea Supremă la 26 septembrie 2008 și noul proiect de lege privind despăgubirea

34. La 26 septembrie 2008, plenul Curții Supreme a adoptat o decizie (nr. 16) care prevedea să se prezinte Dumei de Stat a Federației Ruse un proiect de lege constituțională privind despăgubirea de către stat pentru daunele cauzate prin încălcarea dreptului justițiabililor la soluționarea cauzelor acestora în termen rezonabil sau a dreptului la obținerea, în termen rezonabil, a executării hotărârilor judecătorești care au dobândit autoritate de lucru judecat („proiectul de lege privind despăgubirea”). De asemenea, Curtea Supremă a decis să prezinte Dumei de Stat un proiect de lege ordinară privind modificarea anumitor dispoziții legislative în contextul adoptării proiectului de lege privind despăgubirea. Ambele proiecte de lege au fost prezentate oficial Dumei de Stat la 30 septembrie 2008.

35. Obiectivul proiectului de lege privind despăgubirea este de a institui în Rusia o cale de atac pentru încălcarea dreptului justițiabililor la soluționarea cauzelor acestora în termen rezonabil și a dreptului la obținerea executării hotărârilor judecătorești cu titlu executoriu în termen rezonabil (art. 1 § 1). Acesta prevede, de asemenea, posibilitatea reclamanților în cauze nedeclarate încă admisibile de către Curte de a solicita o reparație în baza dispozițiilor acesteia privind acest tip de încălcări în termen de 6 luni de la data intrării legii în vigoare, prevăzută pentru 1 ianuarie 2010 (art. 19). Proiectul acordă instanțelor de drept comun

competența de a judeca orice capăt de cerere întemeiat pe încălcarea drepturilor menționate anterior (art. 3 § 1) și prevede norme procedurale speciale în materie. Statul este reprezentat în fața acestui tip de instanță de Ministerul Finanțelor (art. 3 § 3). Acesta din urmă ar trebui să demonstreze lipsa neîndeplinirii cerinței termenului rezonabil, reclamantul trebuind la rândul său să demonstreze existența unui prejudiciu material (art. 11 § 1). Pentru pronunțarea deciziei, instanța va examina complexitatea cauzei, comportamentul părților și al celorlalți participanți la procedură, precum și actele sau omisiunile autorităților judiciare sau ale parchetului, ale părților la procedura executării sau ale organelor responsabile de procedură. De asemenea, va aprecia durata încălcării și gravitatea consecințelor acesteia pentru persoana vătămată (art. 12). În caz de constatare a unei încălcări, instanța acordă, cu titlu de reparație, o sumă al cărei nivel va fi stabilit avându-se în vedere circumstanțele specifice speței, cerințele echității și normele convenției (art. 14). Instanța ar putea să constate într-o decizie separată încălcarea legii de către o instanță sau un funcționar public și să dispună adoptarea unor măsuri procedurale specifice, solicitând un raport în termen de o lună (art. 15).

36. În memorandumul explicativ, Curtea Supremă precizează că punerea în aplicare a proiectului de lege privind despăgubirea ar necesita credite bugetare suplimentare. Valoarea medie a indemnizațiilor acordate este estimată la 3 050 EUR pentru fiecare caz, sumele acordate de Curte cu titlu de reparație echitabilă în cauzele având ca obiect neexecutarea variind de obicei între 1 200 și 4 900 EUR.

37. Cel de-al doilea proiect de lege are ca obiect modificarea altor dispoziții de natură legislativă. Noul art. 1070.1 din Codul civil prevede despăgubirea de către Trezoreria Publică Federală a victimelor unor încălcări, comise de către autoritățile statului, cu privire la cerința existenței unui termen rezonabil în cadrul procedurilor judiciare sau al executării hotărârilor. Noul art. 242.2 din Codul bugetar prevede că hotărârile judecătorești de alocare a acestui tip de despăgubiri se execută în termen de 2 luni.

4. Alocuțiunea Președintelui Federației Ruse în fața Adunării Federale

38. În alocuțiunea sa în fața Adunării Federale din data de 5 noiembrie 2008, Președintele Federației Ruse a declarat în special că este necesară instituirea unui mecanism de despăgubire a justițiabililor vătămați prin încălcarea dreptului la un proces într-un termen rezonabil și a dreptului la executarea integrală și în timp util a hotărârilor judecătorești. Acesta a subliniat că punerea în aplicare a hotărârilor rămâne o problemă enormă care afectează toate instanțele, inclusiv Curtea Constituțională. Acesta a adăugat că problema este cauzată în principal de absența unei răspunderi reale a agenților și persoanelor care nu respectă hotărârile instanțelor și că este necesară instituirea unei asemenea răspunderi.

III. Elemente relevante din dreptul internațional

A. Consiliul Europei

1. Comitetul de Miniștri

39. În perioada 3–5 decembrie 2007, Comitetul de Miniștri a făcut evaluarea, în raport cu art. 46 § 2 din convenție, a grupului de hotărâri pronunțate de Curte împotriva Rusiei în cauzele având ca obiect neexecutarea sau executarea tardivă a hotărârilor judecătorești interne [grupul *Timofeiev și alții*, CM/Del/OJ/DH(2007)1013 Public]. Comitetul a adoptat următoarea decizie la 19 decembrie 2007 [CM/Del/Dec(2007)1013 FINAL]:

„Delegații, [...]

1. reamintesc că aceste hotărâri indică diverse probleme structurale în sistemul juridic rus care, prin natura și amploarea lor, afectează grav eficiența acestuia și cauzează numeroase încălcări ale convenției, Curtea fiind sesizată cu tot mai multe dintre acestea;

2. iau act, cu interes, de diversele măsuri adoptate sau în curs de adoptare de către autoritățile competente pentru a preveni noi încălcări similare și pentru a le repara pe cele comise deja prin instituirea sau îmbunătățirea procedurilor interne corespunzătoare, măsuri ce rămân a fi puse în practică;

3. subliniază din nou că problemele evidențiate de hotărâri necesită soluții urgente pentru a avea siguranța că drepturile relevante din convenție sunt apărute în mod corespunzător la nivel intern, prevenind astfel un număr excesiv de cereri similare adresate Curții;

4. invită autoritățile competente să continue consultările bilaterale cu Secretariatul în vederea stabilirii unei strategii corespunzătoare pentru adoptarea măsurilor necesare, inclusiv instituirea unor căi de atac interne efective; [...]"

40. În documentele M/Inf/DH(2006)45 (1 decembrie 2006) și CM/Inf/DH(2006)19rev3 (4 iunie 2007), Comitetul de Miniștri a analizat în detaliu problemele aflate la originea neexecutării hotărârilor judecătorești în Rusia și diversele măsuri luate sau preconizate de autorități în cadrul executării hotărârilor Curții. Cel de al doilea document indică progresul realizat până la acea dată de autoritățile ruse, subliniază un număr de chestiuni pendinte și propune alte măsuri pentru găsirea unei soluții generale la această problemă. Principalele direcții de gândire propuse sunt rezumate astfel [CM/Inf/DH(2006)19rev3, citat anterior, p. 1]:

- „ – îmbunătățirea procedurilor bugetare și aplicarea în practică a deciziilor bugetare;
- identificarea unei anumite autorități publice în calitate de pârâtă;
- garanții pentru o despăgubire efectivă în caz de întârziere (indexare, dobânzi moratorii, reparație pentru prejudicii specifice, penalități în caz de întârziere);
- creșterea eficienței căilor de atac interne vizând executarea hotărârilor judecătorești;
- îmbunătățirea cadrului legal aplicabil executării silite împotriva autorităților publice;
- consolidarea garanțiilor la angajarea răspunderii funcționarilor în caz de neexecutare.

O analiză specială este consacrată posibilităților de a asigura coerența mecanismelor de executare instituite deja, permițând Trezoreriei și executorilor judecătorești să acționeze în mod complementar în domeniile lor de competență respective și sub un control judecătoresc adecvat. De asemenea, se acordă o mare importanță mijloacelor eventuale pentru prevenirea litigiului cu statul grație îmbunătățirii procedurilor bugetare care să permită statului să se achite la timp de obligațiile lui pecuniare."

41. În Recomandarea Rec(2004)6 adresată statelor membre cu privire la îmbunătățirea resurselor interne, adoptată la 12 mai 2004, Comitetul de Miniștri preconiza în special:

II. să reexamineze, ca urmare a hotărârilor Curții care relevă deficiențe structurale sau generale în dreptul sau practica statului, eficiența remediilor interne existente și, în măsura în care este necesar, să creeze remedii efective pentru a evita prezentarea la Curte a cauzelor repetitive; [...]"

42. Anexa la recomandare adaugă în special:

„Recursuri în urma unei hotărâri «pilot»

13. După ce o hotărâre a Curții care relevă deficiențe structurale sau generale în dreptul sau practica statului («hotărâre-pilot») a fost pronunțată, iar un număr mare de cereri privitoare la aceeași problemă («cauze repetitive») sunt pe rol sau susceptibile de a fi introduse în fața Curții, statul pârât trebuie să se asigure că potențialii reclamanți dispun de un recurs efectiv care să le permită să se adreseze unei autorități naționale competente, recurs care ar putea fi, în egală măsură, utilizat de reclamanții actuali. Un astfel de recurs rapid și eficient le-ar permite să obțină o reparație la nivel intern, în conformitate cu principiul subsidiarității din cadrul Convenției.

14. Introducerea unui astfel de recurs intern ar putea contribui, în egală măsură, în mod semnificativ, la reducerea volumului de muncă al Curții. În vreme ce executarea rapidă a hotărârii-pilot rămâne esențială pentru soluționarea problemei structurale și prevenirea în acest fel a cererilor viitoare privind aceeași problemă, poate exista o categorie de persoane care au fost deja afectate de această problemă înainte de rezolvarea sa. [...]

16. În special, în urma unei hotărâri-pilot care a relevat o problemă structurală specifică, ar putea fi, de exemplu, adoptată o abordare *ad hoc*, prin care statul în cauză să examineze oportunitatea introducerii unui recurs specific sau a extinderii unui recurs existent pe cale legislativă sau jurisprudențială. [...]

18. În cazul în care astfel de recursuri specifice au fost create ca urmare a unei hotărâri-pilot, guvernele ar trebui să informeze rapid Curtea, pentru ca aceasta să le poată lua în considerare în examinarea cauzelor repetitive subsecvente."

2. Adunarea Parlamentară

43. În Rezoluția 1516 (2006) privind punerea în aplicare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, adoptată la 2 octombrie 2006, Adunarea Parlamentară evidențiază cu mare preocupare persistența, în mai multe state, a unor deficiențe structurale majore ce cauzează numeroase constatări de încălcări repetitive ale Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și constituie o amenințare gravă pentru principiul supremației dreptului în țările respective. Printre cazurile de deficiențe enumerate se numărau insuficiențele majore care afectează organizarea și procedurile judiciare din Federația Rusă, în special problema cronică a neexecutării hotărârilor judecătorești interne pronunțate împotriva statului (pct. 10.2). Adunarea Parlamentară solicita autorităților statelor respective, printre care se număra și Federația Rusă, să pună pe primul loc în cadrul priorităților lor politice reglementarea problemelor de executare ce prezintă o importanță deosebită, menționate în rezoluție.

44. În raportul Comisiei pentru probleme juridice și drepturile omului, raportorul, domnul Erik Jurgens, preciza că Federația Rusă trebuia să se angajeze de urgență în rezolvarea acestor probleme, care afectau un mare număr de persoane în țară. De asemenea, acesta semnală că numărul masiv de cereri similare adresate Curții risca să compromită eficacitatea mecanismului convenției (Doc. 11020). Acesta a adăugat:

„58. Raportorul salută atitudinea sinceră și deschisă a majorității interlocutorilor săi ruși, care înțeleg bine faptul că problemele sus-menționate împiedică buna funcționare a sistemului judiciar și chiar a statului în ansamblu. Trebuie menționat în mod special spiritul foarte constructiv care îi animă pe președintele Curții Constituționale și președintele Curții Supreme; astfel, ambii au recunoscut existența acestor probleme și încurajează raportorul să participe în continuare la căutarea unor soluții.

59. Autoritățile l-au asigurat pe raportor că ele considerau tratamentul problemelor majore ca o sarcină prioritară și că vor lua măsurile necesare pentru adoptarea rapidă a reformelor impuse de hotărârile Curții Europene.

60. Voința evidentă a responsabililor ruși de a se dedica problemelor mari enumerate mai sus merită să fie salută. Raportorul ține totuși să sublinieze că aceste probleme sunt de o asemenea complexitate încât nu vor putea fi rezolvate decât dacă toți actorii din sistemul judiciar rus își intensifică și unesc eforturile.

61. Cu toate acestea, mai rămân de stabilit strategii de reformă riguroase. Ținând seama de problemele constatate deja și de cele care vor fi puse în evidență în hotărârile viitoare, raportorul a recomandat cu căldură autorităților să instituie un mecanism special de cooperare interinstituțională în vederea executării hotărârilor Curții de la Strasbourg. În plus, Parlamentul și delegația rusă pe lângă Adunare ar trebui în mod sistematic să se asocieze procesului de punere în practică. Raportorul este convins că colegii săi din delegația rusă vor studia cu atenție recomandarea sa de a institui un mecanism și o procedură de control parlamentar asupra executării hotărârilor, precum și celelalte propuneri incluse în proiectul de rezoluție. De asemenea, raportorul contează pe faptul că colegii săi ruși vor încuraja adoptarea măsurilor specifice dispuse în anumite hotărâri și vor monitoriza aplicarea acestor măsuri (pentru mai multe detalii, a se vedea Anexa III partea III).”

B. Organizația Națiunilor Unite

45. În observațiile preliminare prezentate în urma vizitei sale în Rusia în perioada 19–29 mai 2008, raportorul special al ONU pe probleme legate de independența judecătorilor și avocaților, domnul Leandro Despouy, considera „subiect important de îngrijorare” „numărul mare de hotărâri judecătorești neexecutate, în special cele pronunțate împotriva funcționarilor publici”. Acesta a adăugat că „problemele executării hotărârilor judecătorești în Rusia [sunt] parțial responsabile de imaginea nefavorabilă a judecătorilor în rândul populației”.

În drept

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1

46. Reclamantul consideră că persistența autorităților ruse în a nu se conforma unor hotărâri cu caracter obligatoriu și cu titlu executoriu pronunțate în favoarea lui constituie o încălcare a dreptului său de a apela la o instanță, așa cum este garantat de art. 6 din Convenție, precum și a dreptului său la respectarea bunurilor sale, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție. Părțile relevante din cele două articole menționate sunt redactate după cum urmează:

Art. 6 § 1

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...].”

Art. 1 din Protocolul nr. 1

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional. [...]”

A. Argumentele părților

1. Guvernul

47. În observațiile inițiale, Guvernul susținea că reclamantul nu a epuizat căile de atac interne. În observațiile suplimentare formulate în răspunsul la cele formulate de reclamant, Guvernul nu mai ridică această excepție.

48. În plus, Guvernul consideră că prejudiciul cauzat reclamantului de întârzierea executării hotărârilor în litigiu a fost reparat prin indexarea indemnizațiilor, dispusă ulterior de judecător în temeiul art. 208 din Codul de procedură civilă și că, prin urmare, reclamantul nu mai poate pretinde că este victima încălcărilor pe care le invocă. În sprijinul acestei excepții, Guvernul invocă anumite decizii ale Curții [*Nemakina împotriva Rusiei* (dec.), nr. 14217/04, 10 iulie 2007 și *Derkatch împotriva Rusiei* (dec.), nr. 3352/05, 3 mai 2007].

49. De asemenea, Guvernul susține că aceste capete de cerere ale reclamantului sunt în mod vădit nefondate. Variind de la 30 de zile la 9 luni, termenele scurse între primirea documentelor necesare de către autoritățile competente și plata efectivă a indemnizațiilor acordate de judecător ar fi rezonabile în raport cu jurisprudența Curții. Guvernul impută reclamantului că de mai multe ori a retras de la autoritățile pe care le sesizase, pentru a-l transmite altor autorități, titlul executoriu aferent hotărârii din 17 aprilie 2003. Hotărârea din 4 decembrie 2003 ar fi fost astfel executată abia la 6 luni de la rectificarea ei, efectuată la 9 martie 2006. În cele din urmă, hotărârea din 24 martie 2006 ar fi fost executată în două etape: întâi partea principală a acesteia la 2 noiembrie 2006, iar restul la 17 august 2007, adică la 9 luni de la executarea ei parțială.

50. Guvernul invocă, în ultimul rând, complexitatea procedurilor executării în prezenta speță, fiind vorba despre mai multe hotărâri. De asemenea, acesta invocă anumite circumstanțe obiective, ca de exemplu complexitatea sistemului bugetar federal pe mai multe niveluri și reformele legislative, care ar fi determinat întârzierea executării hotărârilor de care Guvernul nu este responsabil.

2. Reclamantul

51. Reclamantul declară că s-a plâns mai multor autorități ale statului, inclusiv Ministerul Finanțelor, Trezoreria Publică Federală, Parchetul și serviciul de executori, despre insuficiența sumelor care îi erau acordate periodic și/sau întârzierea executării hotărârilor pronunțate în favoarea sa. Acesta consideră că autoritățile statului ar fi trebuit să dea dovadă de diligență în

acest sens, dar nu au luat măsurile care se impuneau. Termenele de executare surprinzător de scurte ale hotărârilor din 22 mai și 21 august 2007 se explică, în aparență, prin decizia Curții de a comunica Guvernului cererea sa.

52. În ceea ce privește celelalte trei hotărâri, reclamantul nu acceptă modul cum au fost calculate termenele de către Guvern. Termenul de executare a hotărârii din 17 aprilie 2003, cu o durată totală de 31 de luni, este imputabil mai multor autorități. Referitor la hotărârea din 4 decembrie 2003, Direcția Muncii și Dezvoltării Sociale din Chakhty a fost sesizată cu privire la titlul executoriu timp de 21 de luni fără să ia nicio măsură, înainte de a solicita instanței să rectifice o eroare de calcul. În fine, hotărârea din 24 martie 2006 a rămas neexecutată parțial până în august 2007. Reclamantul a dedus astfel că încă se poate declara victimă a încălcării art. 6 din convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1.

B. Motivarea Curții

1. Cu privire la admisibilitate

53. Curtea ia act de renunțarea explicită a Guvernului la excepția de neepuizare a căilor de atac interne, pe care nu o va mai examina în consecință.

54. Referitor la problema calității de victimă a reclamantului, Curtea amintește că, în conformitate cu art. 34 din convenție, „poate fi sesizată printr-o cerere de către orice persoană fizică [...] care se pretinde victimă a unei încălcări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în convenție sau în protocoalele sale [...]”.

55. Este, în primul rând, sarcina autorităților naționale să repare, după caz, o pretinsă încălcare a convenției. În această privință, întrebarea dacă un reclamant se poate declara victima pretinsei încălcări se pune în toate etapele procedurii desfășurate în temeiul convenției (*Bourdov*, citată anterior, pct. 30).

56. Curtea reamintește că o decizie sau o măsură favorabilă reclamantului, ca de exemplu executarea unei hotărâri după o întârziere considerabilă, nu este suficientă în principiu pentru a-i retrace acestuia calitatea de „victimă” decât în cazul în care autoritățile naționale au recunoscut, explicit sau în esență, iar apoi au reparat încălcarea convenției (*Petrouchko împotriva Rusiei*, nr. 36494/02, pct. 14-16, 24 februarie 2005, cu celelalte trimiteri). Reparația acordată astfel trebuie să fie corespunzătoare și suficientă, altminteri partea afectată se va putea pretinde în continuare victimă în sensul art. 34 din convenție [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), nr. 36813/97, pct. 181, CEDO 2006-V și *Cocchiarella împotriva Italiei* (MC), nr. 64886/01, pct. 72, CEDO 2006-V].

57. Guvernul susține că prin indexarea, în temeiul art. 208 din Codul de procedură civilă, a sumelor acordate inițial reclamantului, instanțele interne l-au despăgubit pe acesta pentru întârzierea executării hotărârilor pronunțate în favoarea sa. Fără a contesta faptul că indemnizațiile sale au fost indexate, reclamantul consideră totuși că și-a păstrat calitatea de victimă. Curtea trebuie să verifice așadar dacă indexările în litigiu echivalează cu recunoașterea încălcărilor convenției și constituie o reparație corespunzătoare și suficientă a acestora.

58. Cu privire la întrebarea dacă indexarea indemnizațiilor echivalează cu recunoașterea încălcării convenției, Curtea constată mai întâi că din hotărârile invocate de Guvern lipsește recunoașterea explicită a unei încălcări a convenției. Hotărârile respective au acordat anumite sume în baza unui element obiectiv, și anume scurgerea unui interval de timp determinat între data de la care sumele inițiale erau datorate și data plății acestora. Astfel, trebuie verificat dacă actele respective au recunoscut în esență încălcările invocate. Totuși, având în vedere concluzia sa de mai jos la întrebarea dacă reparația acordată a fost corespunzătoare și suficientă, Curtea nu consideră necesar să se pronunțe asupra acestei chestiuni.

59. Referitor la acest ultim aspect, Curtea constată că art. 208 din Codul de procedură civilă nu permite instanței decât să majoreze cuantumul indemnizațiilor în funcție de indicele

oficial al prețurilor, astfel încât să compenseze o eventuală depreciere a monedei naționale. Sumele acordate pe această bază reclamantului nu includ așadar decât pierderile cauzate de inflație, însă nu repară celelalte prejudicii, material sau moral, suferite de acesta. Guvernul nu formulează niciun argument împotriva. Curtea a examinat deja această chestiune în alte cauze împotriva Rusiei și a constatat că reparația doar a pierderilor cauzate de inflație, oricât de accesibilă și efectivă ar fi această măsură în drept și în practică, nu echivalează cu reparația corespunzătoare și suficientă impusă de convenție (*Moroko împotriva Rusiei*, nr. 20937/07, pct. 27, 12 iunie 2008). Referitor la deciziile anterioare invocate de Guvern (*supra*, pct. 48), Curtea amintește că acestea au fost pronunțate în raport cu circumstanțele specifice fiecărei cauze în parte (*Moroko*, citată anterior, pct. 26) și că nu pot fi interpretate ca stabilind vreun principiu general care ar contrazice constatarea de mai sus.

60. Curtea concluzionează astfel că reclamantul nu a obținut o reparație corespunzătoare și suficientă pentru încălcările constatate și că acesta încă se poate pretinde victima unei încălcări, în sensul art. 34 din convenție. Prin urmare, este necesar să se respingă excepția ridicată de Guvern în acest sens.

61. Referitor la celelalte argumente formulate de părți, Curtea constată că acestea ridică probleme grave, care necesită o examinare pe fond. De asemenea, Curtea constată că cererea nu este în mod vădit nefondată în sensul art. 35 § 3 din convenție și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, Curtea o declară admisibilă.

2. Cu privire la fond

62. Niciuna dintre părți nu contestă faptul că cele cinci hotărâri în litigiu în prezenta cauză au fost executate integral, însă cu diverse întârzieri. Singura chestiune care trebuie soluționată de Curte este așadar aceea dacă întârzierile respective au implicat sau nu o încălcare a convenției.

63. Această chestiune divizează opiniile părților în legătură cu cel puțin trei dintre cele cinci hotărâri: Guvernul consideră că termenele de executare ale celor trei hotărâri au fost de 10 luni și nu au implicat așadar o încălcare a convenției, în vreme ce reclamantul consideră că termenele au fost mult mai lungi și, prin urmare, nu au respectat convenția.

64. Având în vedere divergențele de opinie, Curtea consideră oportun să amintească și să clarifice principiile fundamentale din jurisprudența sa, în baza cărora trebuie să soluționeze problemele ridicate în prezenta cauză din perspectiva convenției.

a) Principii generale

65. Dreptul de a apela la o instanță garantat de art. 6 ar fi iluzoriu dacă ordinea juridică internă a unui stat contractant ar permite ca o hotărâre judecătorească definitivă și obligatorie să rămână fără efect în detrimentul unei părți. Executarea unei hotărâri sau decizii, a oricărei instanțe, trebuie așadar să fie considerată ca făcând parte integrantă din „proces”, în sensul art. 6 (*Hornsby împotriva Greciei*, 19 martie 1997, pct. 40, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-II).

66. Un termen de executare nerezonabil de lung al unei hotărâri obligatorii poate implica așadar o încălcare a convenției (*Bourdov*, citată anterior). Caracterul rezonabil al unei astfel de întârzieri se apreciază ținând seama în special de complexitatea procedurii executării, de comportamentul reclamantului și al autorităților competente, precum și de cuantumul și tipul sumei acordate de instanță (*Railian împotriva Rusiei*, nr. 22000/03, pct. 31, 15 februarie 2007).

67. Deși Curtea ia în considerare, în mod corespunzător, termenele legale prevăzute de dreptul intern pentru procedurile de executare, nerespectarea acestor termene nu implică automat încălcarea convenției. O întârziere poate fi justificată în împrejurări speciale dar, în niciun caz, nu poate avea drept efect o atingere adusă însuși fondului dreptului protejat prin

art. 6 § 1 (*Bourdov*, citată anterior, pct. 35). Astfel, într-o cauză recentă împotriva Rusiei, Curtea a hotărât că un termen general de 9 luni pentru executarea unei hotărâri de către administrație nu este *a priori* nerezonabil în raport cu convenția (*Moroko*, citată anterior, pct. 43). Aceste considerente nu exclud însă necesitatea examinării în lumina criteriilor menționate anterior (*supra*, pct. 66) și a altor circumstanțe relevante (*Moroko*, citată anterior, pct. 44-45).

68. O persoană în favoarea căreia s-a pronunțat o hotărâre împotriva statului nu trebuie în mod normal să inițieze o procedură diferită pentru a obține executarea silită a hotărârii (*Metaxas împotriva Greciei*, nr. 8415/02, pct. 19, 27 mai 2004). O astfel de hotărâre trebuie notificată în mod corespunzător autorității în cauză a statului pârât, care în consecință este în măsură să facă toate demersurile necesare pentru a se conforma hotărârii sau pentru a o comunica altei autorități a statului, competente pentru chestiunile legate de executarea hotărârilor judecătorești. Este vorba despre un element deosebit de important într-o situație în care, ca urmare a complexității și suprapunerii posibile a procedurilor de aplicare voluntară sau de executare silită, justițiabilul poate în mod rezonabil să aibă îndoieli legate de autoritatea care este responsabilă în materie (*Akachev împotriva Rusiei*, nr. 30616/05, pct. 21, 12 iunie 2008).

69. O persoană față de care statul are o creanță în temeiul unei hotărâri poate fi nevoită să efectueze anumite demersuri procedurale pentru a obține recuperarea acesteia, fie în cadrul aplicării voluntare a hotărârii, fie în cadrul procedurii executării silite (*Chvedov împotriva Rusiei*, nr. 69306/01, pct. 29-37, 20 octombrie 2005). Nu este nerezonabil așadar ca administrația să ceară persoanelor în cauză documente suplimentare, de exemplu datele lor bancare, pentru a permite accelerarea executării unei hotărâri (*Kosmidis și Kosmidou împotriva Greciei*, nr. 32141/04, pct. 24, 8 noiembrie 2007). Obligația de cooperare care le revine creditorilor nu trebuie să depășească totuși strictul necesar și, în orice caz, nu exonerează administrația de obligația pe care i-o impune convenția – de a acționa din inițiativă proprie și în termenele prevăzute, bazându-se pe informațiile de care dispune, pentru a onora hotărârea pronunțată împotriva statului (*Akachev*, citată anterior, pct. 22). Prin urmare, Curtea consideră că autoritățile statului sunt cele cărora le revine în primul rând sarcina de a garanta executarea unei hotărâri judecătorești pronunțate împotriva statului, începând cu data la care hotărârea devine obligatorie și executorie.

70. Indiferent de complexitatea procedurilor de executare sau a sistemului bugetar, statul este în continuare obligat de convenție să garanteze oricărei persoane dreptul la executarea, într-un termen rezonabil, a hotărârilor obligatorii și executorii pronunțate în favoarea acesteia. De asemenea, o autoritate a statului nu poate pretexta lipsa de fonduri sau alte resurse (de exemplu locuințe) ca să nu onoreze o datorie întemeiată pe o hotărâre judecătorească (*Bourdov*, citată anterior, pct. 35, și *Koukalo împotriva Rusiei*, nr. 63995/00, pct. 49, 3 noiembrie 2005). Statelor contractante le revine sarcina de a-și organiza sistemul juridic astfel încât autoritățile competente să se poată achita de obligațiile lor în materie [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Comingersoll S.A. împotriva Portugaliei* (MC), nr. 35382/97, pct. 24, CEDO 2000-IV, și *Frydlender împotriva Franței* (MC), nr. 30979/96, pct. 45, CEDO 2000-VII].

b) Aplicarea principiilor sus-menționate în prezenta cauză

71. Curtea va examina, în baza principiilor sus-menționate, termenele de executare ale celor cinci hotărâri judecătorești menționate anterior.

i. Hotărârea din 17 aprilie 2003

72. Hotărârea pronunțată de tribunalul municipal la 17 aprilie 2003 a devenit obligatorie și executorie la 9 iulie 2003, dată de la care autoritatea pârâtă știa sau era prezumată a ști că trebuie să îi plătească reclamantului suma care i-a fost acordată. Situația că persoana în cauză

a comunicat titlul executoriu abia o lună mai târziu nu schimbă cu nimic faptul că obligația autorității respective de a se conforma hotărârii și-a început efectele la 9 iulie 2003. Într-adevăr, persoana în cauză nu trebuia în mod normal să declanșeze procedura executării, silite sau nu (*supra*, pct. 68). De la data menționată, autoritatea pârâtă era obligată așadar să ia, pe cont propriu sau în cooperare cu alte organe competente - federale și/sau locale, toate măsurile necesare pentru a obține fondurile necesare achitării datoriei statului. În acest sens, se pare că autoritatea pârâtă dispunea de toate elementele necesare, de exemplu adresa și datele bancare ale reclamantului, pentru a proceda la plată în orice moment.

73. Prin urmare, termenul în care autoritățile au executat hotărârea se calculează de la data la care aceasta a devenit definitivă și executorie – în cazul de față, 9 iulie 2003 – până la data plății indemnizației acordate de instanță – în cazul de față, 19 august 2005. Termenul de executare a hotărârii din 17 aprilie 2003 a fost așadar de 2 ani și o lună.

74. Un termen așa de lung pentru plata unei sume acordate în instanță este *a priori* incompatibil cu cerințele convenției prezentate mai sus, iar Curtea nu constată nicio împrejurare care să îl justifice.

75. Trebuie observat în special că, întrucât hotărârea respectivă prevedea numai plata unei sume de bani, executarea acesteia nu ridică probleme deosebite, iar reclamantul nu a împiedicat acest lucru. Dat fiind că a așteptat în zadar mai mult de 9 luni ca statul pârât să aplice voluntar hotărârea, reclamantul nu i se poate imputa nici faptul că a sesizat executorii judecătorești și Trezoreria Publică Federală pentru a obține câștig de cauză. Din contră, Curtea observă că diverse autorități au păstrat titlul executoriu pe parcursul unor perioade lungi fără să acționeze: autoritatea pârâtă timp de 9 luni, serviciul executorilor timp de 4 luni, iar Trezoreria Publică Federală timp de 11 luni. Curtea nu găsește niciun motiv care să poată justifica inactivitatea acestora. Complexitatea sistemului bugetar pe mai multe niveluri, invocată de Guvern, nu poate justifica nici lipsa de coordonare corespunzătoare între autorități, nici inacțiunea de care au dat dovadă în perioadele menționate anterior.

76. Elementele de mai sus sunt suficiente pentru a conduce Curtea la concluzia că statul nu a executat hotărârea din 17 aprilie 2003 într-un termen rezonabil.

ii. Hotărârea din 4 decembrie 2003

77. Hotărârea din 4 decembrie 2003 a rămas definitivă la 15 decembrie 2003 și a fost executată la 18 octombrie 2006. Autoritățile au avut nevoie așadar de 2 ani și 10 luni pentru onorarea ei. Este adevărat că, așa cum a menționat Guvernul, tribunalul municipal a făcut două rectificări la hotărârea sa. Prima a fost efectuată la 14 noiembrie 2005 în urma unei cereri, formulate de autoritatea pârâtă, pentru a reduce suma acordată inițial cu 155 RUB, adică 4 EUR. Astfel, necesitatea efectuării acestei rectificări nu poate justifica decât o parte foarte mică din întârzierea totală. Guvernul nu a oferit nicio explicație pentru întârzierea de aproape 2 ani scursă între 15 decembrie 2003 și 14 noiembrie 2005. De asemenea, Curții nu i se menționează vreo măsură pe care autoritatea pârâtă ar fi luat-o pentru executarea hotărârii în această perioadă. Presupunând că autoritatea respectivă ar fi acționat cu mai multă diligență într-un stadiu ulterior, o durată atât de mare este suficientă pentru a conduce Curtea la constatarea încălcării dreptului la executarea hotărârii într-un termen rezonabil pe care îl avea reclamantul.

iii. Hotărârea din 24 martie 2006

78. Părțile nu contestă faptul că, rămasă definitivă la 22 mai 2006, hotărârea din 24 martie 2006 a fost executată parțial la 2 noiembrie 2006 și a fost onorată integral abia la 17 august 2007.

79. Deși ia act de faptul că autoritățile au plătit cea mai mare parte din suma acordată prin hotărârea menționată cu oarecare diligență, Curtea consideră că art. 6 obligă la executarea integrală a hotărârilor obligatorii și executorii. Astfel va aprecia Curtea caracterul rezonabil

sau nu al perioadei – 1 an și 3 luni – necesar autorităților pentru a asigura executarea integrală a hotărârii din 24 martie 2006.

80. Astfel cum reiese în special din observațiile Guvernului și scrisoarea procurorului adjunct din Chakhty din data de 29 aprilie 2007, prezentată de reclamant, lipsa la nivel federal a unor dispoziții legale sau proceduri corespunzătoare este factorul care a împiedicat executarea integrală și de îndată a hotărârii în cauză. De altfel, majorările dispuse de tribunalul municipal nu i-au fost acordate reclamantului decât după adoptarea, de către Ministerul Finanțelor, a unei proceduri speciale în materie (*supra*, pct. 19).

81. Însă Curtea nu a găsit în observațiile Guvernului nimic care să justifice faptul că Ministerul Finanțelor a avut nevoie de peste un an pentru punerea în aplicare a noii proceduri. Curtea nu poate pune această întârziere pe seama dificultăților obiective menționate de Guvern: situația se afla exclusiv sub controlul acestuia. În orice caz, lipsa la nivel federal a unei legislații sau proceduri generale nu poate justifica, în sine, o întârziere a executării atât de mare pentru o hotărâre obligatorie și executorie. Pentru Curte, dreptul de a apela la o instanță nu ar fi efectiv dacă executarea unei hotărâri de acest fel într-un caz dat ar depinde de adoptarea de către administrație a unor proceduri sau reglementări similare în domeniul respectiv.

82. În cele din urmă, referitor la natura despăgubirii acordate de instanță, Guvernul susține că indemnizațiile în litigiu nu erau singura sursă de venit a reclamantului și că nu aveau așadar o importanță crucială. Curtea nu poate reține acest argument. Cel puțin unele dintre aceste indemnizații reprezentau sume importante care i-au fost acordate cu titlu de reparație pentru vătămarea sănătății reclamantului la locul catastrofei centralei nucleare de la Cernobil, în urma căreia a rămas cu un handicap pe viață. Sumele respective nu pot fi considerate neglijabile sau nesemnificative.

83. În aceste condiții, Curtea concluzionează că neexecutarea de către autorități, timp de aproape 1 an și 3 luni, a hotărârii pronunțate la 24 martie 2006 în totalitatea ei a constituit, de asemenea, o încălcare a dreptului reclamantului de a apela la o instanță.

iv. Hotărârile pronunțate la 22 mai și 21 august 2007

84. Curtea constată că hotărârile pronunțate de tribunalul municipal la 22 mai și 21 august 2007 au rămas definitive la 4 iunie și 3 septembrie 2007 și au fost executate de către autorități la 5 și 3 decembrie 2007. Autoritățile au avut așadar nevoie de 6 luni și, respectiv, 3 luni pentru a le executa.

85. Reclamantul susține că s-a confruntat cu anumite dificultăți la obținerea executării primei hotărâri, care ar fi fost soluționate rapid după ce cererea sa a fost comunicată Guvernului de către Curte. În orice caz, Curtea consideră că întârzierea executării celor două hotărâri – 6 luni și, respectiv, 3 luni – nu sunt nerezonabile în sine. De asemenea, Curtea nu constată nicio împrejurare de natură să o conducă la concluzia că întârzierile respective au adus atingere chiar esenței dreptului reclamantului de a apela la o instanță.

v. Concluzii

86. Având în vedere cele de mai sus, Curtea concluzionează că prin întârzierea executării hotărârilor pronunțate de tribunalul municipal la 17 aprilie 2003, 4 decembrie 2003 și 24 martie 2006, autoritățile au încălcat dreptul reclamantului de a apela la o instanță. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 din convenție în această privință.

87. Întrucât hotărârile în litigiu au dat naștere pentru reclamant unei creanțe care trebuie considerată „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 (*Vasilopoulou împotriva Greciei*, nr. 47541/99, pct. 22, 21 martie 2002), persistența administrației în a nu se conforma acestora au adus totodată o atingere dreptului reclamantului la respectarea bunurilor sale (*Bourdov*, citată anterior, pct. 41). În consecință, a fost încălcat totodată art. 1 din Protocolul nr. 1 în acest sens.

88. Ținând seama de cele stabilite la pct. 84 și 85 de mai sus, Curtea constată că nu a fost încălcat art. 6 din Convenție și nici art. 1 din Protocolul nr. 1 în ceea ce privește executarea hotărârilor pronunțate la 22 mai și 21 august 2007.

II. Cu privire la existența unor recursuri interne efective în sensul art. 13 din Convenție

89. Reclamantul nu invocă lipsa unor recursuri interne efective în legătură cu capetele sale de cerere întemeiate pe întârzierea prelungită a executării de către administrație a hotărârilor judecătorești interne pronunțate în favoarea sa. Cu toate acestea, Curtea constată că, în cauzele intentate Rusiei pentru neexecutarea sau executarea tardivă a hotărârilor interne în privința cărora a fost sesizată, lipsa efectivității recursurilor interne este invocată tot mai des. Astfel, Curtea a hotărât în prezenta speță să examineze din oficiu această chestiune din perspectiva art. 13 și a solicitat părților să prezinte observații pe această temă. Art. 13 este redactat după cum urmează:

„Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de [...] convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.”

A. Argumentele părților

90. Reclamantul nu formulează argumente clare cu privire la existența unor recursuri interne sau la efectivitatea acestora. În observațiile sale anterioare, acesta preciza că și-a prezentat doleanțele, în zadar, mai multor autorități, ca de exemplu Ministerul Finanțelor, Trezoreria Publică Federală, Parchetul și serviciul de executori.

91. Guvernul susține că, pentru remedierea problemei neexecutării, reclamantul avea la dispoziție mai multe recursuri interne efective, dar nu le-a folosit. În primul rând, Constituția garantează fiecărei persoane protecție din partea instanțelor și dreptul de a contesta în fața instanței acțiunea sau inacțiunea administrației. Legea nr. 4866-1 din 27 aprilie 1993 și capitolul 25 din Codul de procedură civilă ar prevedeau posibilitatea de a obține condamnarea unei asemenea acțiuni sau inacțiuni în fața instanțelor, ceea ce ar permite, în temeiul art. 315 din Codul penal, ca responsabilii pentru întârzierea executării să fie dați în judecată pentru despăgubiri și să fie urmăriți penal. Guvernul prezintă un exemplu din jurisprudență: prin decizia din 13 iulie 2007, Tribunalul Districtului Léninski din Tcherboksari (Republica Ciuvașia) a declarat ilegală inacțiunea Trezoreriei Publice Regionale și a dispus plata unei indemnizații în termen de o zi lucrătoare.

92. În al doilea rând, capitolul 59 din Codul civil ar admite cereri pentru repararea prejudiciului, material sau moral, cauzat de întârzierea executării. Procedura s-a dovedit efectivă în practică. Sunt invocate sau citate patru exemple din jurisprudență în care s-au acordat indemnizații pe această bază: decizia pronunțată la 23 octombrie 2006 în cauza Khakimovy de Tribunalul Districtului Novo-Savinovski din Kazan (Republica Tatarstan), deciziile pronunțate la date nespecificate în cauza Akouguinova și alții de Tribunalul municipal Elista (Republica Calmîchia), decizia pronunțată la 3 august 2004 în cauza Boutko de Tribunalul Districtului Kirovski din Astrakhan și decizia pronunțată la 28 martie 2008 în cauza Choubine de Tribunalul municipal Beloretsk (Republica Bașkiria).

93. În al treilea rând, prejudiciul material este reparabil în temeiul art. 208 din Codul de procedură civilă și al art. 395 din Codul civil. Art. 208 permite indexarea indemnizațiilor acordate de instanță și nu s-a stabilit nicio eroare la aplicarea acestuia. Guvernul prezintă câteva exemple în care articolul menționat a fost invocat cu succes. Art. 395, la rândul său, permite să se solicite plata unor dobânzi moratorii și a altor sume compensatorii pentru orice prejudiciu material suplimentar cauzat de întârzierea executării. Guvernul citează în acest sens două decizii pe care le-a pronunțat Curtea Supremă în perioada 2002–2006 și în care articolul respectiv ar fi fost aplicat în cazuri de neexecutare.

94. În cele din urmă, Curtea Supremă a redactat un proiect de lege constituțională pentru instituirea unui recurs intern împotriva duratelor excesive ale procedurilor judiciare și a întârzierilor la executarea hotărârilor judecătorești, proiect pe care Guvernul ar urma să îl examineze în curând.

95. În concluzie, dreptul rus ar oferi un set de recursuri diferite, care ar trebui luat în considerare în ansamblu. Instituite prin texte clare, aceste recursuri ar fi folosite efectiv în practică și ar îndeplini astfel cerințele art. 13.

B. Motivarea Curții

1. Principii generale

96. Curtea amintește că art. 13 formulează explicit obligația statelor, consacrată la art. 1 din convenție, de a apăra drepturile omului în primul rând în cadrul propriei ordini juridice. Prin urmare, această dispoziție impune ca statul să instituie un recurs intern care permite examinarea conținutului unei „plângeri credibile” întemeiate pe convenție și existența unei reparații corespunzătoare [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), nr. 30210/96, pct. 152-157, CEDO 2000-XI].

97. Întinderea obligațiilor care decurg din art. 13 pentru statele contractante variază în funcție de natura plângerii reclamantului: „efectivitatea” unui „recurs” în sensul art. 13 nu depinde de certitudinea unei soluții favorabile pentru reclamant. Un astfel de recurs trebuie totuși să fie „efectiv”, în practică dar și în drept, adică să fie în măsură să împiedice apariția sau continuarea unei încălcări sau să ofere o reparație corespunzătoare pentru orice încălcare deja produsă. De asemenea, toate recursurile oferite de dreptul intern pot răspunde cerințelor de la art. 13, chiar dacă niciunul dintre acestea nu corespunde în întregime acestor cerințe [*Kudła*, citată anterior, pct. 157-158, și *Wasserman împotriva Rusiei* (nr. 2), nr. 21071/05, pct. 45, 10 aprilie 2008].

98. În ceea ce privește în special cauzele având ca obiect durata procedurii, un recurs pentru accelerarea procedurii în vederea evitării unei durate excesive constituie soluția cea mai eficientă [*Scordino împotriva Italiei* (nr. 1) (MC), citată anterior, pct. 183]. Totodată, orice mijloc care permite, la nivel național, prevenirea unei încălcări garantând executarea hotărârilor judecătorești în termenul corespunzător este în principiu foarte util. Totuși, o persoană în favoarea căreia s-a pronunțat o hotărâre împotriva statului nu trebuie în mod normal să apeleze la o astfel de procedură (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Metaxas*, citată anterior, pct. 19): executarea deciziei revine în primul rând instanțelor statului, care trebuie să facă uz de toate căile deschise în dreptul național pentru accelerarea executării și astfel să împiedice încălcarea convenției (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Metaxas*, citată anterior, pct. 21-22).

99. De asemenea, statele pot opta să instituie doar o acțiune în despăgubiri, fără ca aceasta să poată fi considerată lipsită de efectivitate. Din moment ce se instituie un astfel de sistem în ordinea juridică internă, Curtea trebuie să lase statului o amplă marjă de apreciere pentru organizarea recursului în concordanță cu propriul sistem juridic, cu tradițiile acestuia și cu nivelul de trai din țară. Curtea este totuși nevoită să verifice dacă modul în care dreptul intern este interpretat și aplicat produce efecte conforme principiilor convenției așa cum au fost interpretate în jurisprudența sa (*Scordino*, citată anterior, pct. 187-191). Aceasta a stabilit anumite criterii fundamentale pentru a putea verifica efectivitatea acțiunilor în despăgubiri în materie de durată excesivă a procedurilor judiciare. Aceste criterii, valabile și în cazurile de neexecutare [*Wasserman* (nr. 2), citată anterior, pct. 49 și 51], sunt următoarele:

- acțiunea în despăgubire trebuie soluționată într-un termen rezonabil (*Scordino*, citată anterior, pct. 194);
- despăgubirea trebuie acordată cu promptitudine, în principiu în termen de cel mult 6 luni de la data la care a devenit executorie decizia de acordare a sumei (*ibid.*, pct. 198);

- normele procedurale privind acțiunea în despăgubire trebuie să fie în conformitate cu principiile echității, astfel cum sunt garantate prin art. 6 din convenție (*ibid.*, pct. 200);
- normele în materie de cheltuieli de judecată nu trebuie să constituie o sarcină excesivă pentru reclamantii a căror acțiune este întemeiată (*ibid.*, pct. 201);
- cuantumul despăgubirilor nu trebuie să fie insuficient în raport cu sumele acordate de Curte în cauze similare (*ibid.*, pct. 202-206 și 213).

100. Referitor la acest ultim criteriu, Curtea a precizat că instanța națională este în mod vădit cel mai bine situată pentru a se pronunța asupra existenței și amplitudinii prejudiciului material pretins. Totuși, acest lucru nu este valabil în cazul prejudiciului moral. Există o prezumție solidă, deși contestabilă, conform căreia durată excesivă a unei proceduri cauzează un prejudiciu moral [*Scordino*, citată anterior, pct. 203-204 și *Wasserman (nr. 2)*, citată anterior, pct. 50]. Curtea consideră că această prezumție este deosebit de solidă în cazul unei întârzieri excesive la executarea de către stat a unei hotărâri pronunțate împotriva lui, având în vedere sentimentul de neputință pe care îl generează inevitabil nerespectarea de către acesta a obligației lui de a-și onora datoriile și faptul că reclamantul a fost deja constrâns să sesizeze instanța pentru a obține câștig de cauză.

2. Aplicarea principiilor sus-menționate în prezenta cauză

a) Căile de atac preventive

101. Curtea amintește că a constatat deja în diverse cauze că în dreptul rus nu există nicio cale de atac preventivă care să permită accelerarea executării unei hotărâri pronunțate împotriva unei autorități a statului (*Lositski împotriva Rusiei*, nr. 24395/02, pct. 29-31, 14 decembrie 2006, precum și *Issakov împotriva Rusiei*, nr. 20745/04, pct. 21-22, 19 iunie 2008). Curtea a indicat în special că executorii nu au competența de a obliga statul să plătească o sumă pe care instanța îl obligă să o plătească.

102. Prezenta cauză demonstrează că, în acest caz, executorii judecătorești nu puteau avea nici cea mică influență asupra executării hotărârilor pronunțate în favoarea reclamantului, și, cu atât mai puțin, nu puteau să îi ofere o reparație. În aprilie și iunie 2004, aceștia au declanșat procedurile pentru executarea silită a hotărârilor din 14 aprilie și 4 decembrie 2003. În iulie 2004, procedurile au fost încheiate fără cel mai mic rezultat. Prin scrisoarea din 12 iulie 2004, direcția din cadrul Ministerului Justiției pentru regiunea Rostov l-a informat pe reclamant că executorii nu aveau competența de a popri fonduri din contul bancar principal (*лицевой счет*) al autorității debitoare, iar contul curent (*расчетный счет*) al acesteia, care putea fi poprit, era lipsit de fonduri.

103. În plus, Guvernul susține că o altă cale de atac, cea prevăzută de capitolul 25 din Codul de procedură civilă, ar putea avea un efect preventiv. Curtea a examinat deja efectivitatea acestei căi de atac și a ajuns la concluzia că atacarea în justiție a inacțiunii autorității debitoare nu poate conduce decât la o decizie declarativă care reamintește ceea ce, oricum, reiese în mod evident din hotărârea inițială, și anume că statul trebuie să își onoreze datoria (*Moroko*, citată anterior, pct. 25). Referitor la capacitatea instanțelor de a oferi o reparație prin intermediul art. 258 din Codul de procedură civilă, o nouă hotărâre pronunțată în baza acesteia nu ar apropia justițiabilul de rezultatul dorit de acesta, și anume plata concretă a sumei pe care i-a acordat-o instanța [*Jasiūnienė împotriva Lituaniei* (dec.), nr. 41510/98, 24 octombrie 2000, și *Plotnikov împotriva Rusiei*, nr. 43883/02, pct. 16, 24 februarie 2005]. Este grăitor faptul că, în singurul exemplu de aplicare a acestei dispoziții pe care îl prezintă Curții (*supra*, pct. 91), Guvernul nu precizează dacă autoritatea pârâtă s-a conformat într-adevăr hotărârii instanței naționale care o obliga la plata unei indemnizații în termen de o zi lucrătoare. Prin urmare, Curtea consideră că respectiva cale de atac nu permite prevenirea efectivă a unei încălcări ce presupune neexecutarea unei hotărâri pronunțate împotriva statului.

104. Referitor la art. 315 din Codul penal, invocat de Guvern, și la setul amplu de sancțiuni prevăzute de această dispoziție, Curtea nu exclude faptul că o acțiune represivă de această natură poate contribui la modificarea atitudinii persoanelor care, în mod inacceptabil, întârzie executarea hotărârilor. Cu toate acestea, nimic nu îi demonstrează Curții că acest mijloc este efectiv în practică. Într-adevăr, în pofida numeroaselor doleanțe adresate de reclamant autorităților competente, inclusiv Parchetul (*supra*, pct. 91), nu s-a făcut uz de această dispoziție. În aceste condiții, Curtea nu o poate considera ca având, în teorie sau în practică, efectivitatea cerută de art. 13 din convenție.

b) Căi de atac compensatorii

i. Prejudiciu material

105. De asemenea, Curtea a examinat deja de mai multe ori efectivitatea anumitor căi de atac compensatorii invocate de Guvern.

106. În ceea ce privește problema reparării prejudiciului material cauzat de întârzierea executării, Guvernul a menționat posibilitățile oferite de art. 395 din Codul civil și de art. 208 din Codul de procedură civilă. Referitor la art. 395, Curții i-au fost prezentate puține elemente care să demonstreze eficacitatea căii legale la care îi dă dreptul această dispoziție. Cele două hotărâri citate de Guvern sunt departe de a demonstra existența, în acest sens, a unei jurisprudențe generalizate și constante. Din contră, în una dintre cele două cauze, instanțele de grad inferior au respins de trei ori cererea unei despăgubiri introdusă în temeiul art. 395 motivând că creditorul nu demonstrase că organismul debitor folosisse suma neplătită în scop propriu, condiție necesară pentru angajarea răspunderii acestuia în temeiul acestei dispoziții. În această privință, Curtea amintește că a stabilit că o cale de atac în constatarea culpei debitorului este nerealistă în cazurile de neexecutare a hotărârilor pronunțate împotriva statului (*Moroko*, citată anterior, pct. 29 și *infra*, pct. 111-113).

107. Nu același lucru se întâmplă pentru calea de atac la care dă dreptul art. 208 din Codul de procedură civilă, care face posibilă indexarea indemnizațiilor obținute pe cale judiciară. Curtea constată că justițiabilii aflați într-o situație similară cu cea a reclamantului sunt adeseori despăgubiți în temeiul acestei dispoziții pentru pierderile cauzate de inflație. Este foarte important de remarcat faptul că, așa cum subliniază Guvernul și cum demonstrează exemplele concrete, indemnizația se calculează și se acordă în cadrul unei proceduri simple, în cursul căreia reclamantul nu este obligat să demonstreze nici cea mai mică culpă sau acțiune ilicită a administrației. În plus, Curtea observă că această indemnizație se calculează în baza unui index oficial și obiectiv al prețurilor de consum care, în practică, ține seama de deprecierea monedei naționale (a se vedea, comparativ, *Akkus împotriva Turciei*, 9 iulie 1997, pct. 30-31, *Culegere* 1997-IV, precum și *Aka împotriva Turciei*, 23 septembrie 1998, pct. 48-51, *Culegere* 1998-VI). Această cale de atac este așadar în măsură să repare în mod corespunzător pierderile cauzate de inflație. Faptul că reclamantul a primit indemnizații pe această bază de mai multe ori pare să confirme totodată că instanțele pot aplica această dispoziție în cauzele având ca obiect neexecutarea hotărârilor.

108. Prin urmare, plata indemnizațiilor acordate în cazul de față a fost întârziată, reducând astfel în mod serios efectivitatea practică a căii de atac respective. Curtea poate admite faptul că administrația are nevoie de un termen de plată. Însă reamintește că acest termen nu ar trebui în general să depășească 6 luni de la data la care decizia privind indemnizația a devenit executorie (*Scordino*, citată anterior, pct. 198). Având în vedere setul de elemente de care dispune, Curtea nu este convinsă că această cerință de celeritate este respectată întotdeauna în ceea ce privește plata indemnizațiilor acordate de instanțele interne în temeiul art. 208 din Codul de procedură civilă. Totuși, presupunând că ar avea această convingere, respectiva cale de atac nu oferă, în sine, o reparație suficientă deoarece nu permite decât reparația prejudiciilor cauzate de deprecierea monedei (*supra*, pct. 59).

109. În continuare, Curtea trebuie să examineze în ce măsură capitolul 59 din Codul civil, invocat de Guvern, constituie o cale de recurs efectivă care permite repararea prejudiciului moral cauzat de neexecutarea unei hotărâri judecătorești. Curtea amintește că a examinat deja, în alte cauze recente, efectivitatea acestei căi de recurs, atât din perspectiva art. 35 § 1, cât și a art. 13 din convenție.

110. Curtea a hotărât că, deși nu este complet exclus ca aceasta să permită o asemenea reparație, totuși această cale de recurs nu oferă perspective rezonabile de succes, mai ales din cauza faptului că necesită demonstrarea culpei administrației (*Moroko*, citată anterior, pct. 28-29). Guvernul nu contestă în speță că, spre deosebire de indexarea prevăzută la art. 208 din Codul de procedură civilă (*supra*, pct. 107), indemnizația prevăzută de capitolul 59 este subordonată acestei condiții.

111. În această privință, Curtea amintește prezumția foarte solidă, deși contestabilă, că o întârziere excesivă a executării unei hotărâri obligatorii și executorii cauzează un prejudiciu moral (*supra*, pct. 100). Faptul că reparația prejudiciului moral în cauzele având ca obiect neexecutarea hotărârilor este condiționată de demonstrarea culpei autorității pârâte este greu de conciliat cu această prezumție. Astfel, întârzierile la executarea hotărârilor constatate de Curte nu sunt în mod necesar urmarea unor nereguli comise de administrație, ci pot fi imputate unor deficiențe ale sistemului la nivel național și/sau local, mai ales exceselor de complexitate și formalitate care pot afecta procedurile bugetare și financiare și să întârzie considerabil transferurile de fonduri între autoritățile responsabile, apoi plata acestora către beneficiarii finali.

112. Curtea constată că Codul civil prevede doar în foarte puține cazuri, în special cele menționate la art. 1070 § 1 și art. 1100, repararea prejudiciului moral în absența vinovăției autorului acestuia. Nici durata excesivă a unei proceduri și nici întârzierea executării unei hotărâri judecătorești nu se numără printre aceste cazuri. În plus, Codul civil condiționează repararea unui prejudiciu cauzat în cadrul administrării justiției de stabilirea culpei magistratului printr-o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare (art. 1070 § 2).

113. În această situație, Curtea Constituțională a hotărât în 2001 că dreptul constituțional de a fi despăgubit de către stat pentru prejudiciile cauzate de o acțiune a justiției, inclusiv în caz de durată excesivă a unei proceduri, nu este condiționat de culpa personală a judecătorului. Având ca temei în special art. 6 din convenție, Curtea a considerat că era necesar ca Parlamentul să dea o lege pentru a stabili condițiile și procedura de acordare a acestui tip de despăgubire. Curtea constată că încă nu a fost adoptată nicio lege în acest sens.

114. Cu toate acestea, Guvernul susține, citând patru exemple din jurisprudența rusă în sprijinul său, că în practica instanțelor capitolul 59 a fost aplicat cu succes. Curtea observă că acesta a citat aceleași exemple în alte cauze similare și confirmă ceea ce a declarat la data soluționării acestora, și anume că hotărârile în litigiu păreau a fi cazuri excepționale și izolate mai degrabă decât proba unei jurisprudențe consacrate și constante. Aceste exemple nu pot face Curtea să revină asupra concluziei sale anterioare, conform căreia calea de atac respectivă nu este efectivă nici în teorie, nici în practică.

115. Pe de altă parte, Curtea observă că, chiar și în cazurile excepționale în care a fost aplicat capitolul 59, suma acordată pentru prejudiciul moral era uneori excesiv de mică în raport cu sumele pe care le-a acordat în cauze similare având ca obiect neexecutarea. Astfel, în cauza *Boutko*, citată de Guvern, reclamantul a primit 2 000 RUB, însemnând 55 EUR, pentru prejudiciul moral (decizia din 3 august 2004). Aceeași sumă a fost acordată cu acest titlu lui V. Mukhlynova în cauza *Akougina* și alții, invocată de asemenea de Guvern (decizia din 22 ianuarie 2006). Curtea amintește mai ales că a constatat deja în alte două cauze că sumele acordate reclamantilor cu titlu de prejudiciu moral cauzat de întârzierea excesivă a executării hotărârilor sunt în mod vădit insuficiente în raport cu jurisprudența sa [*Wasserman* (nr. 2), citată anterior, pct. 56, și *Gaivoronski împotriva Rusiei*, nr. 13519/02, pct. 39,

25 martie 2008]. Mai mult, în primul caz, despăgubirea a fost acordată în cadrul unei proceduri excesiv de îndelungate, iar în al doilea caz – a fost acordată cu o întârziere considerabilă.

116. Ținând seama de neregulile astfel constatate, Curtea consideră că, nici la nivel teoretic și nici la nivel practic, capitolul 59 din Codul civil nu poate fi considerat un recurs efectiv în sensul art. 13 din convenție.

c) Concluzie

117. Curtea constată, din cele de mai sus, concluzia că în dreptul rus nu exista niciun recurs efectiv – nici preventiv, nici compensatoriu – în măsură să ofere o reparație corespunzătoare și suficientă pentru încălcările convenției determinate de prelungita neexecutare a hotărârilor judecătorești pronunțate împotriva statului sau a organismelor acestuia. Prin urmare, a fost încălcat art. 13 din convenție în această privință.

III. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 14 din convenție

118. De asemenea, reclamantul invocă încălcarea art. 14 din Convenție. Acesta impută administrației că nu a aplicat Legea din 1998 (nr. 125-Φ3) privind asigurările sociale obligatorii personalului de curățenie de la locul catastrofei de la Cernobîl la fel ca și celorlalte grupe profesionale. În special, acesta se plânge de faptul că nu a încasat dobânzile moratorii prevăzute de lege. La rândul său, Guvernul consideră că această chestiune ține de aplicarea dreptului intern și este de competența exclusivă a instanțelor naționale.

119. Curtea constată că tribunalul municipal a admis, în hotărârea din 4 decembrie 2003, cererea formulată de reclamant în temeiul legii menționate anterior (*supra*, pct. 14). Aceasta observă că, în orice caz, în temeiul art. 35 § 1 din convenție, capătul de cerere întemeiat pe discriminare ar fi trebuit formulat mai întâi în fața instanțelor naționale. Aceasta consideră că reclamantul nu a demonstrat epuizarea căilor de atac interne în această privință și că nu și-a justificat acuzațiile în fața Curții. Prin urmare, neconstatând nicio aparentă încălcare a art. 14, Curtea respinge capătul de cerere întemeiat pe această dispoziție.

IV. Cu privire la pretinsa insuficiență a sumei acordate cu titlu de reparație echitabilă datorată în temeiul hotărârii pronunțate de Curte la 7 mai 2002

120. De asemenea, reclamantul afirmă că autoritățile nu i-au plătit integral suma pe care Curtea i-a acordat-o cu titlu de reparație echitabilă prin hotărârea din 7 mai 2002. După calculele sale, suma respectivă (3 000 EUR) echivala, la data plății, cu 94 981,50 RUB. Însă el a primit doar 92 724,60 RUB. Acesta solicită așadar plata restului sumei, de 2 256,90 RUB.

121. Curtea amintește că art. 46 § 2 din convenție însărcinează Comitetul de Miniștri cu supravegherea executării hotărârilor Curții (*supra*, pct. 10 și 11). Aceasta nu are așadar competență să examineze acest capăt de cerere, care ar fi trebuit să fie sesizat Comitetului de Miniștri [*Haase și alții împotriva Germaniei* (dec.), nr. 34499/04, 7 februarie 2008].

V. Cu privire la aplicarea art. 46 din Convenție

122. Pentru început, Curtea subliniază că neexecutarea sau executarea tardivă a hotărârilor judecătorești interne constituie, în Rusia, o problemă cronică ce a condus la numeroase constatări de încălcare a convenției de către autoritățile din Strasbourg. Prima, efectuată în 2002 în cauza *Bourdov*, a fost urmată de peste alte 200. Astfel, Curtea consideră oportună examinarea, în raport cu art. 46 din convenție, a celei de-a doua cauze pe care reclamantul i-a sesizat-o. Art. 46 este redactat după cum urmează:

Art. 46
Forța obligatorie și executarea hotărârilor

„1. Înaltele părți contractante se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții, pronunțate în cauzele în care sunt părți.

2. Hotărârea definitivă a Curții se transmite Comitetului de Miniștri, care supraveghează executarea acesteia.”

A. Argumentele părților

123. Reclamantul susține că, așa cum o demonstrează neexecutarea, în mod repetat, a hotărârilor judecătorești pronunțate în favoarea sa, incapacitatea cronică a autorităților ruse de a onora hotărârile interne pronunțate împotriva acestora constituie o problemă sistemică.

124. Guvernul nu vede nicio problemă de acest tip, fie că este vorba despre executarea hotărârilor sau de existența unor căi de atac interne. În hotărârea din 14 iulie 2005, Curtea Constituțională nu a declarat neconstituțională existența unei proceduri speciale pentru executarea hotărârilor judecătorești pronunțate împotriva statului. Alte acte normative speciale prevăd plata unor despăgubiri pentru victimele de la Cernobîl. În 2007, s-au alocat credite bugetare suplimentare de o valoare considerabilă pentru plata restanțelor la datoriile stabilite prin hotărâri judecătorești interne pronunțate împotriva statului, iar bugetul pe 2008 a ținut seama de necesitatea reală a acestor credite. În concluzie, ar exista mecanisme bine definite care să permită executarea acestui tip de hotărâri, mai ales în favoarea victimelor de la Cernobîl. Complexitatea acestor mecanisme este imputabilă structurii pe mai multe niveluri a sistemului bugetar și necesității coordonării acțiunilor autorităților federale și locale. Iar Guvernul trebuie să prezinte informații statistice, comunicate de ministerele federale și executorii judecătorești, cu privire la executarea hotărârilor.

B. Motivarea Curții

1. Principii generale

125. Curtea amintește că, interpretat în lumina art. 1 din convenție, art. 46 impune statului pârât obligația legală de a pune în aplicare, sub controlul Comitetului de Miniștri, măsurile generale și/sau individuale care se impun pentru apărarea dreptului reclamantului a cărui încălcare a fost constatată de Curte. Măsuri de acest tip trebuie luate și în privința altor persoane aflate în aceeași situație cu a reclamantului, statul fiind preconizat să pună capăt problemelor aflate la originea constatărilor făcute de Curte [*Scozzari și Giunta împotriva Italiei* (MC), nr. 39221/98 și 41963/98, pct. 249, CEDO 2000-VIII; *Christine Goodwin împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 28957/95, pct. 120, CEDO 2002-VI; *Lukenda împotriva Sloveniei*, nr. 23032/02, pct. 94, CEDO 2005-X, precum și *S. și Marper împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 30562/04 și 30566/04, pct. 134, CEDO 2008-.../ 4 decembrie 2008]. În cadrul executării hotărârilor Curții, Comitetul de Miniștri subliniază mereu această obligație [a se vedea, printre altele, rezoluțiile interimare DH(97)336 în cauzele privind durata procedurii în Italia, DH(99)434 în cauzele privind acțiunile forțelor de securitate în Turcia, ResDH(2001)65 în cauza *Scozzari și Giunta*, precum și ResDH(2006)1 în cauzele *Ryabykh și Volkova*].

126. Pentru a facilita executarea efectivă a hotărârilor sale conform principiului de mai sus, Curtea poate adopta procedura hotărârii-pilot pentru a-i permite să scoată în evidență, în hotărârea sa, existența unor probleme structurale aflate la originea încălcărilor și să precizeze măsurile sau acțiunile speciale pe care statul pârât va trebui să le ia pentru remedierea lor [*Broniowski împotriva Poloniei* (MC), citată anterior, pct. 189-194 și dispozitivul acesteia, precum și *Hutten-Czapska împotriva Poloniei* (MC), citată anterior, pct. 231-239 și dispozitivul acesteia, CEDO 2006-VIII]. Atunci când adoptă un astfel de demers, Curtea ține totuși seama în mod corespunzător de atribuțiile corespunzătoare organelor convenției: în

temeiul art. 46 § 2 din convenție, Comitetul de Miniștri este cel căruia îi revine sarcina de a evalua punerea în aplicare a măsurilor individuale sau generale luate pentru executarea hotărârii Curții [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Broniowski împotriva Poloniei* (rezolvare pe cale amiabilă) (MC), nr. 31443/96, pct. 42, CEDO 2005-IX, și *Hutten-Czapska împotriva Poloniei* (rezolvare pe cale amiabilă) (MC), nr. 35014/97, pct. ..., 28 aprilie 2008].

127. Un alt obiectiv important urmărit de procedura hotărârii-pilot este de a determina statul pârât să găsească, la nivel național, o soluție la numeroasele cauze individuale cauzate de aceeași problemă structurală, dând astfel efect principiului subsidiarității care stă la baza sistemului convenției. Astfel, Curtea nu se achită incontestabil în mod optim de sarcina sa, care este, conform art. 19 din convenție, aceea de „a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru înaltele părți contractante [...] convenție și din protocoalele sale”, reiterând aceleași concluzii într-un număr mare de cazuri [a se vedea, *mutatis mutandis*, *E.G. împotriva Poloniei* (dec.), nr. 50425/99, pct. 27, CEDO 2008-... (extrase)]. Obiectul acestei proceduri este de a facilita soluționarea cât mai rapidă și mai eficace a unei nereguli care afectează apărarea dreptului respectiv prevăzut de convenție în ordinea juridică internă [*Wolkenberg și alții împotriva Poloniei* (dec.), nr. 50003/99, pct. 34, CEDO 2007-... (extrase)]. Deși trebuie să se ocupe în principal de reglementarea neregulilor respective și de instituirea, după caz, a unor recursuri interne efective ce permit denunțarea încălcărilor comise, acțiunea statului pârât poate include totodată adoptarea unor soluții *ad hoc* precum rezolvări pe cale amiabilă cu reclamanții sau oferte unilaterale de despăgubire, în conformitate cu cerințele convenției. Curtea poate decide așadar amânarea examinării tuturor cauzelor similare, dând astfel statului pârât posibilitatea de a le soluționa în funcție de aceste modalități (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Broniowski*, citată anterior, pct. 198, și *Xenides-Arestis împotriva Turciei*, nr. 46347/99, pct. 50, 22 decembrie 2005).

128. Dacă totuși statul pârât nu adoptă astfel de măsuri în urma hotărârii-pilot și dacă încalcă în continuare convenția, Curtea nu are de ales decât să reia examinarea tuturor cauzelor similare în privința cărora a fost sesizată și să le soluționeze pentru a garanta respectarea efectivă a convenției (a se vedea, *mutatis mutandis*, hotărârea *E.G.*, citată anterior, pct. 28).

2. Aplicarea principiilor sus-menționate în prezenta cauză

a) Aplicarea procedurii hotărârii-pilot

129. Curtea precizează că prezenta cauză se poate deosebi în anumite privințe de unele „hotărâri-pilot” anterioare, ca de exemplu *Broniowski* și *Hutten-Czapska*. Astfel, persoanele aflate în aceeași situație ca și reclamantul nu intră în mod necesar într-o „categorie anume de cetățeni” (a se vedea, comparativ, hotărârea *Broniowski*, citată anterior, pct. 189 și hotărârea *Hutten-Czapska*, citată anterior, pct. 229). Mai mult, cele două hotărâri sus-menționate erau primele în care se constata existența unor probleme structurale aflate de asemenea la originea a numeroase cereri introduse ulterior celor la care se raportau, în vreme ce aproape 200 de hotărâri care evidențiau pe larg problema neexecutării hotărârilor în Rusia au precedat examinarea prezentei cauze.

130. În pofida acestor diferențe, Curtea consideră că este necesar să se aplice în prezenta speță procedura hotărârii-pilot, ținând seama în special de caracterul cronic și persistent al problemelor în litigiu, de numărul mare de persoane pe care le afectează în Rusia și de nevoia urgentă de a le oferi o reparație rapidă și corespunzătoare la nivel național.

b) Existența unei practici incompatibile cu Convenția

131. Curtea observă, pentru început, că încălcările constatate în prezenta hotărâre nu sunt nici urmarea unui incident izolat, nici fapte imputabile turnurii speciale pe care au luat-o evenimentele din prezenta speță: acestea au la origine lacune normative și/sau o practică

administrativă a autorităților privind executarea hotărârilor judecătorești obligatorii și executorii prin care autoritățile statului sunt obligate să acorde sume de bani (a se vedea, comparativ, hotărârea *Broniowski*, citată anterior, pct. 189 și hotărârea *Hutten-Czapska*, citată anterior, pct. 229).

132. Deși Guvernul a negat, în observațiile sale suplimentare, existența unor probleme structurale în acest domeniu, concluziile acestuia în prezenta speță par să contrazică ceea ce pare să fi fost recunoscut aproape în unanimitate, atât la nivel național, cât și la nivel internațional (*supra*, pct. 25 și 38-45). În plus, autoritățile ruse competente par să fi recunoscut ele însele existența acestor probleme [a se vedea în special CM/Inf/DH(2006)45, citată anterior], care au fost evidențiate în repetate rânduri de către Comitetul de Miniștri. Acesta din urmă a remarcat, în deciziile recente, în special faptul că, prin natura și amploarea lor, problemele structurale în sistemul juridic rus afectează grav eficacitatea acestuia și cauzează numeroase încălcări ale convenției (*supra*, pct. 39).

133. Preocupările intense ale diverselor autorități și instituții, ca și constatările acestora, sunt în concordanță cu cele aproximativ 200 de hotărâri ale Curții în care au fost subliniate, sub aspectele lor multiple, problemele structurale în cauză, care afectează nu numai victimele de la Cernobîl, precum în prezenta speță, ci și alte grupe importante numeric din populația rusă, dintre care unele sunt deosebit de vulnerabile. Astfel, s-a constatat foarte des că statul a întârziat considerabil executarea hotărârilor prin care se dispunea plata unor prestații sociale, de exemplu pensii de retragere sau alocații pentru copii, ori a indemnizațiilor acordate pentru prejudiciul suferit în cursul serviciului militar sau pentru urmăriri penale nelegale. Curtea nu poate face abstracție de faptul că circa 700 de cereri îndreptate împotriva Rusiei și referitoare la fapte similare sunt pendinte în prezent în fața Curții și că, în unele dintre aceste cauze, precum în prezenta cauză, ajunge să constate o a doua serie de încălcări ale convenției față de aceiași reclamanți [a se vedea, de exemplu, *Wasserman (nr. 2)*, citată anterior, precum și *Koukalo împotriva Rusiei (nr. 2)*, nr. 11319/04, 24 iulie 2008]. De asemenea, victimele neexecutărilor sau executărilor tardive nu dispun de niciun recurs efectiv, preventiv sau compensatoriu, care să le permită să obțină la nivel național o reparație corespunzătoare și suficientă (*supra*, pct. 101-117).

134. Constatările Curții, coroborate cu celelalte elemente de care dispune, arată așadar în mod clar că încălcările evidențiate în prezenta hotărâre sunt consecința unei disfuncționalități structurale persistente. Curtea subliniază, cu mare îngrijorare, că aceste încălcări au fost comise la câțiva ani de la pronunțarea primei sale hotărâri din 7 mai 2002, cu toate că art. 46 impunea Rusiei obligația de a lua, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, măsurile reparatorii și preventive care se impuneau, atât la nivel general, cât și la nivel individual. În special, una dintre hotărârile pronunțate în favoarea reclamantului a rămas în așteptarea executării până în august 2007, mai ales din cauză că autoritățile competente nu au adoptat procedurile necesare (*supra*, pct. 80 și 81).

135. Având în vedere cele de mai sus, Curtea concluzionează că situația constatată în prezenta speță trebuie considerată ca reflectând o practică incompatibilă cu convenția [*Bottazzi împotriva Italiei* (MC), nr. 34884/97, pct. 22, CEDO 1999-V].

c) Măsuri cu caracter general

136. Problemele aflate la originea încălcării art. 6 din convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1, constatate în speță, sunt ample și complexe prin natura lor. Într-adevăr, acestea nu sunt urmarea unei prevederi legale sau normative exacte și nici a unei anumite lacune a dreptului rus. Acestea necesită așadar punerea în aplicare a unor măsuri considerabile și complexe, eventual de natură legislativă sau administrativă, care să implice diverse autorități atât la nivel federal, cât și la nivel local. Statul pârât este liber, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, să își aleagă mijloacele pentru îndeplinirea obligației sale legale pe care i-o impune art. 46 din

convenție, cu condiția ca aceste mijloace să fie compatibile cu concluziile desprinse de Curte în hotărârea sa (*Scozzari și Giunta*, citată anterior, pct. 249).

137. Curtea constată că problema adoptării unor măsuri de acest fel a fost examinată în detaliu de către Comitetul de Miniștri, în colaborare cu autoritățile ruse competente (a se vedea deciziile și documentele citate *supra*, pct. 39-40). Din activitățile Comitetului de Miniștri reiese că punerea în aplicare a măsurilor necesare este departe de a fi încheiată, altele fiind preconizate sau luate în acest sens (a se vedea principalele direcții de gândire descrise la pct. 40 *supra*). Curtea observă că acest proces ridică un număr de întrebări complexe de natură juridică și practică ce, în principiu, depășesc funcția judiciară a Curții. Astfel, Curtea se va abține de la indicarea măsurilor generale exacte ce trebuie luate. Comitetul de Miniștri este mai bine situat și echipat pentru a supraveghea reformele pe care Federația Rusă trebuie să le întreprindă neapărat în acest sens. Curtea îi lasă așadar sarcina de a se asigura că acest stat, în conformitate cu obligațiile pe care i le impune convenția, adoptă măsurile corective necesare în lumina concluziilor formulate în prezenta hotărâre.

138. Curtea precizează însă că alta este situația referitoare la încălcarea art. 13 prin lipsa unor recursuri interne efective. Conform art. 46 din convenție, constatările Curții de la pct. 101-117 *supra* necesită în mod evident instituirea unui recurs sau a unui ansamblu de căi de atac interne care să permită unui număr mare de justițiabili afectați de acest tip de încălcări să obțină o reparație corespunzătoare și suficientă. Având în vedere aceste constatări, nu pare deloc posibil să se instituie un astfel de recurs fără modificarea anumitor dispoziții din legislația internă.

139. În această privință, Curtea acordă o pondere considerabilă concluziilor Curții Constituționale a Federației Ruse care, încă din ianuarie 2001, a invitat Parlamentul să creeze o procedură de despăgubire, mai ales pentru prejudiciul cauzat de durata excesivă a procedurilor. În opinia Curții, este deosebit de importantă concluzia, întemeiată mai ales pe art. 6 din convenție, că o astfel de despăgubire nu trebuie să fie condiționată de stabilirea existenței unei culpe (*supra*, pct. 32 și 33). În plus, Curtea salută inițiativa legislativă luată recent de Curtea Supremă în acest domeniu și constată că proiecte de legi pentru înființarea recursurilor referitoare la încălcările în cauză au fost depuse la Duma de Stat la 30 septembrie 2008 (*supra*, pct. 34-36). Aceasta observă, cu interes, că normele convenției sunt menționate în acele proiecte ca o obligație de a sta la baza aprecierii cererilor de despăgubiri și că valoarea medie a despăgubirilor pentru întârzierea executării se calculează în raport cu jurisprudența Curții (*supra*, pct. 35 și 36).

140. Însă Curtea nu are sarcina de a aprecia eficacitatea globală a reformei în curs și nici de a preciza care ar fi cea mai bună metodă de a înființa căile de atac interne necesare (*Hutten-Czapska*, citată anterior, pct. 239). Statul poate fie să modifice setul actual de recursuri, fie să creeze unele noi astfel încât încălcările drepturilor prevăzute în convenție să poată fi remediate într-un mod cu adevărat efectiv (*Lukenda*, citată anterior, pct. 98, și *Xenides-Arestis*, citată anterior, pct. 40). Acesta are totodată sarcina ca, sub controlul Comitetului de Miniștri, să garanteze că recursul sau setul de recursuri nou-înființate respectă, teoretic, dar și practic, cerințele convenției astfel cum au fost menționate în prezenta hotărâre (în special la pct. 96-100). Astfel, statul poate să se inspire și din Recomandarea Rec(2004)6 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre cu privire la îmbunătățirea recursurilor interne.

141. Curtea deduce de aici că statul pârât trebuie să instituie un recurs care să garanteze realmente o reparație efectivă a încălcărilor convenției rezultate din întârzierea cu care autoritățile statului se conformează hotărârilor judecătorești pronunțate împotriva acestuia sau a organismelor sale. Acest recurs va trebui să se conformeze principiilor convenției, astfel cum au fost amintite mai ales în prezenta hotărâre, și să poată fi exercitat în termen de 6 luni de la data la care hotărârea rămâne definitivă (a se vedea, comparativ, *Xenides-Arestis*, citată anterior, pct. 40 și pct. 5 din dispozitiv).

d) Reparația care se acordă în cauzele similare

142. Curtea amintește că unul dintre obiectivele procedurii hotărârii-pilot este de a oferi, în termene optime, o reparație la nivel național numeroaselor persoane afectate de problema structurală evidențiată în hotărârea-pilot (*supra*, pct. 127). Aceasta poate decide așadar într-o hotărâre de acest fel să amâne procedura în toate cauzele generate de aceeași problemă structurală cât timp statul pârât pune în aplicare măsurile care se impun. Aceasta consideră indicat să procedeze la fel în ceea ce privește direcția de urmat în prezenta hotărâre, făcând însă deosebire între cauzele pendinte deja în fața Curții și cele cu care va fi eventual sesizată în viitor.

i. Cererile introduse ulterior pronunțării prezentei hotărâri

143. Curtea va amâna procedura aferentă tuturor cererilor care vor fi introduse ulterior pronunțării prezentei hotărâri și în care reclamanții vor formula plângeri credibile întemeiate exclusiv pe neexecutarea și/sau executarea tardivă a unor hotărâri interne prin care autoritățile statului sunt obligate să plătească diverse sume de bani. Amânarea va rămâne în vigoare timp de 1 an de la data la care prezenta hotărâre rămâne definitivă. Reclamanții vizați vor fi informați în acest sens.

ii. Cererile introduse anterior pronunțării prezentei hotărâri

144. Curtea decide în schimb să procedeze diferit față de cererile introduse anterior pronunțării prezentei hotărâri. În opinia sa, ar fi inechitabil ca reclamanții din aceste cauze, care de mai mulți ani se consideră victime ale unor încălcări continue ale dreptului lor de a apela la o instanță și încercă să obțină o reparație în fața Curții, să fie constrânși să adreseze încă o dată plângerile lor instanțelor naționale, fie prin intermediul unei noi căi de atac, fie prin alte mijloace.

145. Astfel, Curtea consideră că, în termen de 1 an de la data la care prezenta hotărâre rămâne definitivă, statul pârât va trebui să acorde o reparație corespunzătoare și suficientă tuturor victimelor neexecutării sau executării cu întârziere excesivă de către autoritățile statului a hotărârilor prin care acesta este obligat să aloce sume de bani – victime care au sesizat Curtea anterior pronunțării prezentei hotărâri și ale căror cereri au fost comunicate Guvernului conform art. 54 § 2 lit. b) din regulament. Se reamintește că termenele de executare a hotărârilor se calculează și se evaluează în baza criteriilor care decurg din convenție, în special cele formulate în prezenta hotărâre (în special la pct. 66-67 și 73 *supra*). Curtea consideră că reparația necesară poate lua forma instituirii, din proprie inițiativă a autorităților, a unui recurs intern efectiv în cazurile respective sau forma unor soluții *ad hoc*, precum rezolvări pe cale amiabilă cu reclamanții sau oferte unilaterale de despăgubiri, în conformitate cu cerințele convenției (*supra*, pct. 127).

146. Până la adoptarea, de către autoritățile ruse, a unor măsuri compensatorii la nivel național, Curtea decide să amâne procedurile contradictorii în toate aceste cauze pe o perioadă de 1 an de la data la care prezenta hotărâre rămâne definitivă, cu rezerva că Curtea are dreptul, în orice moment, să declare inadmisibilă o cauză de acest fel sau să o scoată de pe rol în urma unui acord amiabil între părți sau a soluționării litigiului prin alte mijloace, în conformitate cu art. 37 și 39 din convenție.

VI. Cu privire la aplicarea art. 41 din convenție

147. Art. 41 din convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

148. Reclamantul solicită o sumă totală de 40 000 EUR pentru toate prejudiciile. Acesta afirmă că a avut de suferit când a constatat că statul nu se conformează, în mod persistent și repetat, deciziilor pronunțate de instanțele interne în pofida aprobării primei sale cereri de către Curte. Acesta justifică suma solicitată cu titlu de prejudiciu material explicând că autoritățile nu i-au plătit dobânzile moratorii la care avea dreptul, în opinia sa, în temeiul Legii din 1998 privind asigurările sociale obligatorii (*supra*, pct. 118).

149. Potrivit Guvernului, reclamantul nu a suferit niciun prejudiciu material și constatarea unei încălcări ar constitui o reparație echitabilă pentru toate prejudiciile pe care le-ar fi putut suferi. Guvernul invocă anumite cauze care nu au ca obiect executarea hotărârilor judecătorești și în care Curtea a acordat sume modeste pentru prejudiciul moral (*Plotnikovy împotriva Rusiei*, citată anterior, pct. 34) sau a dispus că este suficientă constatarea încălcării (*Poznakhirina împotriva Rusiei*, nr. 25964/02, 24 februarie 2005; *Chapovalova împotriva Rusiei*, nr. 2047/03, 5 octombrie 2006; *Chestopalova și alții împotriva Rusiei*, nr. 39866/02, 17 noiembrie 2005, precum și *Bobrova împotriva Rusiei*, nr. 24654/03, 17 noiembrie 2005).

150. Curtea amintește că a respins capătul de cerere formulat de reclamant privind neplata dobânzilor moratorii la care avea dreptul, potrivit acestuia, în temeiul Legii din 1998 privind asigurările sociale obligatorii (*supra*, pct. 119). Curtea respinge așadar și cererea pentru prejudiciul material având ca temei același capăt de cerere.

151. În ceea ce privește cererea pentru prejudiciul moral, Curtea admite că încălcările constatate au constituit pentru reclamant o sursă de suferințe psihologice și de frustrare. Aceasta consideră, de asemenea, că problema persistă și poate fi examinată în prezenta hotărâre fără a mai aștepta adoptarea măsurilor generale menționate la pct. 141 *supra*.

152. Curtea nu poate subscrie la argumentul Guvernului, conform căruia constatarea unei încălcări ar constitui o reparație suficientă pentru reclamant. În această privință, Curtea amintește prezumția foarte solidă că neexecutarea sau executarea tardivă, de către administrație, a unei hotărâri obligatorii și executorii cauzează un prejudiciu moral (*supra*, pct. 100 și 111). Reiese clar din marea majoritate a hotărârilor Curții că, în principiu, asemenea încălcări ale convenției cauzează suferințe și frustrări pe care simpla constatare a unei încălcări nu le poate repara.

153. În aceste condiții, cauzele indicate de Guvern par oarecum excepționale. Poziția adoptată de Curte în acele cauze poate fi explicată într-adevăr prin circumstanțele foarte speciale care le caracterizau, în special valoarea redusă a sumelor acordate de instanța națională (sub 100 EUR în majoritatea cazurilor) și caracterul lor neglijabil în raport cu veniturile reclamantilor (*Poznakhirina*, citată anterior, pct. 35).

154. Curtea amintește că, în cauzele de acest tip, stabilește nivelul sumelor acordate pentru prejudiciul moral ținând seama de factori precum vârsta reclamantului, veniturile personale, natura despăgubirilor acordate de instanța națională, durata procedurii executării și alte elemente relevante (*Plotnikovy*, citată anterior, pct. 34). Se ia în considerare, de asemenea, starea de sănătate a reclamantului, ca și numărul de hotărâri care nu au fost executate conform legii și/sau în termenele prevăzute. Toți acești factori pot avea un efect mai mare sau mai mic asupra sumei acordate de Curte cu acest titlu, ba chiar, în mod excepțional, pot justifica neacordarea unei sume. În aceste condiții, jurisprudența Curții demonstrează destul de clar că

o astfel de sumă este, în principiu, direct proporțională cu durata perioadei în care hotărârile obligatorii și executorii nu au fost executate.

155. Revenind la circumstanțele prezentei cauze, Curtea amintește că, în hotărârea pronunțată la 7 mai 2002, i-a acordat aceluiași reclamant 3 000 EUR pentru prejudiciul moral pe care i l-au cauzat întârzierile, cu o durată de 1 la 3 ani, la executarea celor trei decizii ale instanței naționale (*Bourdov*, citată anterior, pct. 36 și 47).

156. În prezenta speță, același reclamant a fost victima unor întârzieri comparabile la plata sumelor acordate prin alte trei hotărâri judecătorești. Astfel, încălcările constatate de Curte ar necesita, în principiu, acordarea unei reparații echitabile cu o valoare egală sau aproape egală cu cea acordată prin hotărârea din 7 mai 2002. Pe de altă parte, Curtea ține seama de faptul că suferința și frustrarea ce pot rezulta în urma neexecutării hotărârilor judecătorești la nivel intern se pot amplifica dacă neexecutarea reflectă o practică incompatibilă cu convenția, o astfel de practică fiind de natură, în principiu, să submineze grav încrederea justițiabililor în sistemul judiciar național. Totuși, acest element trebuie pus atent în balanță cu atitudinea statului pârât și eforturile depuse de acesta pentru a combate asemenea practici și, astfel, pentru a se achita de obligațiile pe care i le impune convenția (*supra*, pct. 137). De asemenea, Curtea trebuie să ia în considerare în prezenta cauză circumstanțele specifice acesteia. Astfel, trebuie recunoscut faptul că suferința și frustrarea reclamantului au fost în mod cert agravate de persistența autorităților în a nu-și onora datoriile rezultate în urma hotărârilor interne ulterior primelor constatări de încălcare făcute de Curte în hotărârea pronunțată la 7 mai 2002 în prima cauză introdusă de domnul Bourdov. Astfel, acesta nu a avut altă cale decât să încerce încă o dată să obțină soluționarea plângerilor sale adresând Curții o cerere, cu termenele pe care aceasta le implică. Având în vedere acest element important, Curtea consideră că este necesar în prezenta speță să acorde reclamantului o sumă mai mare pentru prejudiciul moral.

157. Ținând seama de cele de mai sus și pronunțându-se în echitate, așa cum prevede art. 41 din convenție, Curtea acordă reclamantului suma de 6 000 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

B. Cheltuieli de judecată

158. Întrucât reclamantul nu a formulat nicio cerere pentru cheltuielile de judecată, Curtea nu îi acordă nicio sumă cu acest titlu.

C. Dobânzi moratorii

159. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

Pentru aceste motive, Curtea, în unanimitate,

1. *Declară* admisibil capătul de cerere întemeiat pe neexecutarea prelungită, de către administrație, a hotărârilor obligatorii și executorii pronunțate în favoarea reclamantului și inadmisibile celelalte capete de cerere;
2. *Hotărăște* că a fost încălcat art. 6 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1 ca urmare a neexecutării prelungite, de către stat, a trei hotărâri interne care obligau administrația să plătească anumite sume de bani reclamantului;
3. *Hotărăște* că nu a fost încălcat art. 6 din Convenție și nici art. 1 din Protocolul nr. 1 în ceea ce privește executarea hotărârilor pronunțate la 22 mai 2007 și 21 august 2007;

4. *Hotărăște* că a fost încălcat art. 13 din Convenție ca urmare a lipsei căilor de recurs interne efective în ceea ce privește neexecutarea sau executarea tardivă a hotărârilor pronunțate în favoarea reclamantului;
5. *Hotărăște* că încălcările sus-menționate au la origine o practică incompatibilă cu Convenția, constând în faptul că statul pârât nu onorează, în mod recurent, hotărârile prin care este obligat la plata unor sume de bani, justițiabilii vătămați nedisponând în acest sens de niciun recurs efectiv la nivel național;
6. *Hotărăște* că statul pârât va trebui, în termen de 6 luni de la data la care prezenta hotărâre rămâne definitivă în temeiul art. 44 § 2 din Convenție, să instituie un recurs sau un set de recursuri interne efective în măsură să ofere o reparație corespunzătoare și suficientă în cazurile de neexecutare sau de executare tardivă a hotărârilor judecătorești interne, în conformitate cu principiile Convenției astfel cum au fost consacrate în jurisprudența Curții;
7. *Hotărăște* că, în termen de 1 an de la data la care prezenta hotărâre rămâne definitivă, statul pârât va trebui să acorde o astfel de reparație tuturor victimelor neexecutării sau executării tardive, de către autoritățile statului, a hotărârilor prin care acesta este obligat să le aloce sume de bani – victime care au sesizat Curtea anterior pronunțării prezentei hotărâri și ale căror cereri au fost comunicate Guvernului conform art. 54 § 2 lit. b) din Regulamentul Curții;
8. *Hotărăște* că, până la adoptarea măsurilor sus-menționate, Curtea va amâna - pe o perioadă de 1 an de la data la care prezenta hotărâre rămâne definitivă - procedura în toate cauzele având ca obiect exclusiv neexecutarea și/sau executarea tardivă a unor hotărâri interne prin care autoritățile statului sunt obligate să plătească diverse sume de bani, Curtea rezervându-și dreptul, în orice moment, să declare inadmisibilă o cauză de acest fel sau să o scoată de pe rol în urma unui acord amiabil între părți sau a soluționării litigiului prin alte mijloace, în sensul art. 37 și, respectiv, art. 39 din Convenție;
9. *Hotărăște*
 - a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, suma de 6 000 EUR (șase mii de euro) pentru prejudiciul moral, plus orice sumă datorată cu titlu de impozit, care trebuie convertită în ruble rusești la rata de schimb aplicabilă la data plății;
 - b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, această sumă trebuie majorată cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;
10. *Respinge* cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba engleză, apoi comunicată în scris, la 15 ianuarie 2009, în temeiul art. 77 § 2 și 3 din Regulament.

André Wampach
Grefier adjunt

Christos Rozakis
Președinte